

กรณีศึกษา

สถานการณ์และความต้องการของลูกค้านี้รายย่อย ที่ได้รับผลกระทบจากโควิด-19

FairFinanceGuide®
Thailand

จัดทำโดย
แนวร่วมการเงินที่เป็นธรรมประเทศไทย (Fair Finance Thailand)
กันยายน 2564

กรณีศึกษา

สถานการณ์และความต้องการของลูกค้านี้รายย่อยที่ได้รับผลกระทบจากโควิด-19

เผยแพร่ครั้งแรก กันยายน 2564
จัดทำโดย แนวร่วมการเงินที่เป็นธรรมประเทศไทย
(Fair Finance Thailand)
เว็บไซต์ www.fairfinancethailand.org
Facebook Fair Finance Thailand
สถานที่ตั้ง บริษัท ป่าสาละ จำกัด
2 สุขุมวิท ซอย 43 แขวงคลองตันเหนือ
เขตวัฒนา กรุงเทพฯ 10110
อีเมล info@salforest.com
โทรศัพท์ 02 258 7383

สารบัญ

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	7
• โควิด-19 กระทบต่อรายได้ของคนทุกช่วงชั้นรายได้ ยิ่งรายได้น้อยยิ่งต้องกั้มา “โปะ” หนี้เก่า	8
• มาตรการช่วยเหลือของสถาบันการเงิน: ลูกหนี้ 85% ต้องการมาตรการเพิ่มเติม	8
• เหตุผลของลูกหนี้ที่ไม่เข้าร่วม: 73% ไม่อยากรับภาระหนี้สินเพิ่มหลังจบมาตรการ	9
• ข้อเสนอแนะของลูกหนี้: พักชำระหนี้โดยไม่คิดดอกเบี้ย และรัฐควรเยียวยาอย่างจริงจัง	10
• ผลการวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติก (Logistic Regression) และข้อเสนอแนะเชิงนโยบายจากแนวร่วมฯ	11
1 ระเบียบวิธีการศึกษาการจัดการหนี้ของลูกหนี้รายย่อย	15
2 ข้อมูลด้านประชากรศาสตร์ของลูกหนี้ที่ตอบแบบสอบถาม	18
• เพศ	18
• อายุ	18
• ระดับการศึกษา	19
• อาชีพ	19
3 สถานการณ์ของลูกหนี้รายย่อยที่ได้รับผลกระทบจากโควิด-19	20
• ผลกระทบต่อรายได้	20
• ลักษณะภาระหนี้ของลูกหนี้	22
• ภาระหนี้สินก่อนได้รับผลกระทบจากโควิด-19	28
4 การจัดการหนี้ในช่วงโควิด-19 และผลของมาตรการช่วยเหลือลูกหนี้	30
• วิธีการจัดการหนี้ของลูกหนี้	30
• การเจรจาปรับโครงสร้างหนี้ของลูกหนี้	35
• มาตรการช่วยเหลือลูกหนี้ของ ธปท.	35
5 ภาระหนี้ของระบบของลูกหนี้	44
6 ข้อเสนอแนะของลูกหนี้ ถึงรูปแบบความช่วยเหลือและมาตรการที่ต้องการเพิ่มเติม	47
7 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย จากแนวร่วมการเงินที่เป็นธรรมประเทศไทย	50

สารบัญแผนภาพ

รูปที่ 1	เพศของลูกหนี้	18
รูปที่ 2	อายุของลูกหนี้	18
รูปที่ 3	ระดับการศึกษาของลูกหนี้	19
รูปที่ 4	อาชีพของลูกหนี้	19
รูปที่ 5	จำนวนเจ้าหนี้ต่อรายของลูกหนี้	22
รูปที่ 6	ประเภทของเจ้าหนี้	23
รูปที่ 7	ประเภทสินเชื่อของลูกหนี้	24
รูปที่ 8	จำนวนสัญญาสินเชื่อต่อรายของลูกหนี้	25
รูปที่ 9	จำนวนประเภทสินเชื่อต่อรายของลูกหนี้	25
รูปที่ 10	ประเภทหลักประกันสินเชื่อของลูกหนี้	27
รูปที่ 11	วิธีการหนี้หลังการระบาคของลูกหนี้	31
รูปที่ 12	การเจรจากับเจ้าหนี้ก่อนมีมาตรการของ ธปท.	35
รูปที่ 13	ประเภทมาตรการที่ลูกหนี้ได้เข้าร่วม	36
รูปที่ 14	ประเภทมาตรการที่ลูกหนี้ได้เข้าร่วมตามอาชีพ	37
รูปที่ 15	จำนวนมาตรการต่อสถาบันการเงินที่ลูกหนี้ได้เข้าร่วม	38
รูปที่ 16	สาเหตุที่ลูกหนี้เลือกปฏิเสธจะเข้าร่วมมาตรการช่วยเหลือเอง	40
รูปที่ 17	สาเหตุที่สถาบันการเงินปฏิเสธลูกหนี้	40
รูปที่ 18	ช่องทางการกู้เงินนอกระบบ	44
รูปที่ 19	การทำสัญญาเงินกู้นอกระบบและระยะเวลา	45
รูปที่ 20	สัดส่วนข้อเสนอแนะถึงรูปแบบความช่วยเหลือและมาตรการที่ต้องการเพิ่มเติมของลูกหนี้	48

สารบัญตาราง

ตารางที่ 1	การเปลี่ยนแปลงรายได้ของลูกค้านี้ตามระดับรายได้	21
ตารางที่ 2	การเปลี่ยนแปลงรายได้ของลูกค้านี้อาชีพต่างๆ	21
ตารางที่ 3	สัดส่วนลูกค้าที่มีหลักประกันสินเชื่อกับแต่ละธนาคาร	26
ตารางที่ 4	ภาระหนี้ต่อเดือนของลูกค้านี้	28
ตารางที่ 5	ภาระหนี้ต่อเดือนของลูกค้านี้แยกตามอาชีพ	29
ตารางที่ 6	การจัดการหนี้หลังการระบอบตามอาชีพของลูกค้านี้	33
ตารางที่ 7	สัดส่วนลูกค้าที่เข้าร่วมมาตรการช่วยเหลือของ ธปท.	36
ตารางที่ 8	ความพึงพอใจต่อมาตรการช่วยเหลือลูกค้านี้	39
ตารางที่ 9	สาเหตุที่ลูกค้านี้ไม่ได้เข้าร่วมมาตรการช่วยเหลือ	39
ตารางที่ 10	ปัจจัยทางกายภาพหรือประชากรศาสตร์ที่กำหนดการเข้าร่วม มาตรการของลูกค้านี้	41
ตารางที่ 11	มาตรการที่ลูกค้านี้คิดว่าสามารถช่วยเหลือการบริหารจัดการหนี้สินได้	43

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

วิกฤติโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) เป็น “ทวิวิกฤติ” นั่นคือเป็นทั้งวิกฤติสาธารณสุขและวิกฤติเศรษฐกิจ ความเดือดร้อนทางเศรษฐกิจจากวิกฤตินี้แผ่ขยายเป็นวงกว้างและซีมลึกยาวนาน มาตรการต่างๆ ของภาครัฐที่มุ่งจำกัดการระบาดของโรค อาทิ มาตรการล็อกดาวน์ ส่งผลให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจชะงักงัน ประชาชนทั่วประเทศขาดรายได้ สถานการณ์นี้ซ้ำเติมภาวะหนี้สินล้นพ้นตัวของครัวเรือนไทย ซึ่งอยู่ในระดับสูงอยู่แล้วก่อนวิกฤติ ให้ทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น

ตั้งแต่ต้นปี พ.ศ. 2563 ที่สังคมไทยรับมือกับวิกฤติโควิด-19 ธนาคารแห่งประเทศไทย (ธปท.) ร่วมกับสมาคมธนาคารไทยและสถาบันการเงินอื่นๆ ต่างออกมาตรการช่วยเหลือลูกหนี้ในช่วงโควิด-19 อย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของมาตรการเหล่านี้ รวมถึงคำถามที่ว่าลูกหนี้รายย่อยเข้าถึงมาตรการเหล่านี้ได้มากน้อยเพียงใด รัฐบาลและ ธปท. ควรทำอะไรบ้าง เป็นคำถามสำคัญที่ยังไม่มีการหาคำตอบอย่างเป็นระบบ ด้วยเหตุนี้ แนวร่วมการเงินที่เป็นธรรมประเทศไทย (Fair Finance Thailand) จึงจัดทำกรณีศึกษานี้ขึ้น เพื่อสำรวจสถานการณ์หนี้สิน ความเห็นและความต้องการของลูกหนี้ต่อมาตรการช่วยเหลือของทางการ

จากการเก็บแบบสอบถามของแนวร่วมฯ ตั้งแต่วันที่ 23 เมษายน-21 พฤษภาคม 2564 ผ่านช่องทางออนไลน์ มีจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งสิ้น 275 คน ในจำนวนนี้เป็นผู้ตอบแบบสอบถามที่ไม่มีภาระหนี้สิน 18 คน เป็นลูกหนี้ทั้งในและนอกระบบที่ได้รับผลกระทบจากการระบาดของไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 (โควิด-19) จำนวน 257 คน ส่วนใหญ่มีอาชีพเป็นพนักงานบริษัท 99 คน คิดเป็นร้อยละ 38.5 ของลูกหนี้ทั้งหมด ทำธุรกิจส่วนตัว 58 คน (ร้อยละ 22.6) ข้าราชการหรือพนักงานรัฐวิสาหกิจ 51 คน (ร้อยละ 19.8) และอาชีพอื่นๆ เช่น รับจ้างอิสระหรือฟรีแลนซ์ ลูกจ้างรายวัน เกษตรกร และนักเรียนนักศึกษา 28 คน (ร้อยละ 10.9) อนึ่ง มีลูกหนี้ว่างงาน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 6.2 ของลูกหนี้ทั้งหมด

โควิด-19 กระทบต่อรายได้ของคนทุกช่วงชั้นรายได้ ยิ่งรายได้น้อยยิ่งต้องกุมมา “โปะ” หนี้เก่า

สำหรับผลกระทบต่อรายได้จากการระบาดของโควิด-19 จากลูกหนี้ที่ให้ข้อมูลรายได้ 240 คน พบว่าในช่วงก่อนการระบาดของโควิด-19 ลูกหนี้มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 116,049.5 บาท ขณะที่ภายหลังเกิดการระบาดของโควิด-19 รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของลูกหนี้ลดลงเหลือ 44,889.1 บาท หรือร้อยละ 29.7 และหากเรียงตามระดับรายได้ก่อนการระบาด พบว่ารายได้ของลูกหนี้ที่มีระดับรายได้ก่อนการระบาดน้อยกว่า 15,000 บาทต่อเดือน ลดลงเฉลี่ยร้อยละ 31.4 ขณะที่ลูกหนี้ที่มีระดับรายได้ก่อนการระบาด 30,001-45,000 บาทต่อเดือน รายได้ลดลงเฉลี่ยร้อยละ 18.8 สำหรับลูกหนี้ที่มีรายได้ก่อนการระบาดตั้งแต่ 45,000 บาทต่อเดือนขึ้นไป รายได้หลังการระบาดจะลดลงมากขึ้นตามระดับรายได้ที่เพิ่มขึ้น โดยลูกหนี้ที่ระดับรายได้มากกว่า 100,000 บาทต่อเดือน รายได้หลังการระบาดจะลดลงเฉลี่ยถึงร้อยละ 46.4

หากวิเคราะห์ตามลักษณะการจัดการภาระหนี้และอาชีพ พบว่าลูกหนี้ที่ประกอบอาชีพอื่น ๆ ส่วนใหญ่เลือกวิธีการจัดการหนี้โดยไม่กู้เงินเพิ่มเป็นหลัก ขณะที่ลูกหนี้ที่เป็นเกษตรกรและลูกจ้างรายวันเลือกจัดการหนี้โดยการกู้เงินเพิ่มเป็นหลัก สันนิษฐานว่าเนื่องจากเกษตรกรและลูกจ้างรายวันมีเงินออมน้อยมากหรือไม่มีเลย การรับมือกับหนี้จึงมีทางออกเดียวเท่านั้นคือ ไปกู้เพิ่มเพื่อมา “โปะ” หรือชำระหนี้เดิม

สำหรับวิธีการจัดการหนี้แบบไม่มีการกู้หรือยืมเงินเพิ่มเติม ลูกหนี้ทุกอาชีพเลือกจัดการภาระหนี้สินด้วยการลดรายจ่ายประมาณร้อยละ 57-70 ของลูกหนี้ทั้งหมดในแต่ละอาชีพ รองลงมาเลือกหารายได้เพิ่มประมาณร้อยละ 19-44 และเลือกที่จะเข้าร่วมมาตรการแบ่งเบาภาระหนี้สินกับสถาบันการเงินประมาณร้อยละ 20-45 อย่างไรก็ตาม การสำรวจครั้งนี้ไม่พบว่าลูกหนี้ที่เป็นเกษตรกรเข้าร่วมมาตรการแบ่งเบาภาระหนี้สินของรัฐ เนื่องจากมาตรการของรัฐเน้นไปที่ลูกหนี้รายย่อยและลูกหนี้ธุรกิจ กลุ่มอาชีพที่เลือกจัดการหนี้โดยการเข้ามามาตรการดังกล่าว ส่วนใหญ่เป็นลูกหนี้ที่มีธุรกิจส่วนตัวที่ร้อยละ 44.8 รองลงมาเป็นข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจและพนักงานบริษัทที่ร้อยละ 37.3 และ 35.4 ตามลำดับ และเป็นกลุ่มลูกจ้างรายวันและฟรีแลนซ์ที่ร้อยละ 30.8 และ 20 ตามลำดับ

มาตรการช่วยเหลือของสถาบันการเงิน: ลูกหนี้ 85% ต้องการมาตรการเพิ่มเติม

จากจำนวนลูกหนี้ทั้งหมดที่ตอบแบบสอบถาม มีลูกหนี้ที่ได้เข้ามามาตรการช่วยเหลือจากสถาบันการเงินจำนวน 71 คน ทั้งที่ได้เข้าร่วมมาตรการกับสถาบันการเงินที่เป็นเจ้าหนี้ทุกแห่งหรือเข้าร่วมเพียงบางแห่ง โดยลูกหนี้แต่ละรายสามารถเข้าร่วมมาตรการช่วยเหลือได้มากกว่า 1 ประเภท พบว่าส่วนใหญ่ลูกหนี้เข้าร่วมมาตรการพักหนี้มากที่สุดที่ร้อยละ 46.5 รองลงมาลูกหนี้เข้าร่วมมาตรการพักชำระเงินต้นที่ร้อยละ 43.7 ลดเงินผ่อน/ค่างวดที่ร้อยละ 29.6 ขยายเวลาชำระหนี้ที่ร้อยละ 14.1 ลดอัตราดอกเบี้ยที่ร้อยละ 12.7 รวมหนี้หรือเปลี่ยนประเภทหนี้ที่ร้อยละ 5.6 และรีไฟแนนซ์ที่ร้อยละ 2.8

ลักษณะการเข้าร่วมมาตรการของลูกหนี้แต่ละสายอาชีพ สะท้อนให้เห็นว่าผู้ประกอบการอาชีพธุรกิจส่วนตัวที่ส่วนใหญ่ได้พักชำระหนี้ เนื่องจากไม่สามารถดำเนินกิจการได้ และขาดรายได้ในช่วงการระบาดของโควิด-19 จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพักชำระหนี้ ส่วนผู้ประกอบการอาชีพธุรกิจส่วนตัวที่ได้เข้าร่วมมาตรการอื่นๆ เช่น ลดการผ่อนชำระหรือลดค่างวด หรือเลือกลดอัตราดอกเบี้ย ฯลฯ ถือเป็นกลุ่มธุรกิจที่ยังสามารถดำเนินกิจการได้ แต่รายได้ก็น้อยกว่าช่วงการระบาดของโรคโควิด-19 ส่วนกลุ่มอาชีพพนักงานบริษัทที่ได้เข้าร่วมทุกมาตรการ สะท้อนให้เห็นถึงการลดลงของรายได้จากการทำงาน เช่น อาจถูกลดเงินเดือน ไม่ได้รับค่าตอบแทนล่วงเวลา (OT) เนื่องจากต้องทำงานที่บ้าน ฯลฯ ทำให้เป็นกลุ่มที่จำเป็นต้องพยายามเข้าร่วมมาตรการหนี้แทบทุกมาตรการอย่างเต็มที่ ส่วนอาชีพข้าราชการถือเป็นกลุ่มที่ไม่ได้รับผลกระทบด้านรายได้มากนัก จะได้เข้าร่วมมาตรการพักชำระหนี้และยืมดีจ่ายเพียงดอกเบี้ยเป็นส่วนใหญ่ และมีข้าราชการไม่กี่คนที่ได้รับการขยายระยะเวลาการชำระหนี้ หรือลดเงินผ่อนหรือลดค่างวด

เมื่อสอบถามความพึงพอใจของลูกหนี้ต่อมาตรการช่วยเหลือ พบว่ามีลูกหนี้เพียง 11 คนเท่านั้น (ร้อยละ 15) ที่คิดว่ามาตรการช่วยเหลือช่วยให้บริหารจัดการภาระหนี้สินได้ และไม่ต้องขอความช่วยเหลือหรือมาตรการอื่นเพิ่มเติม ที่เหลืออีกร้อยละ 85 ยังต้องการมาตรการช่วยเหลือเพิ่มเติม

เหตุผลของลูกหนี้ที่ไม่เข้าร่วม: 73% ไม่อยากรับภาระหนี้สินเพิ่มหลังจบมาตรการ

จากจำนวนลูกหนี้ที่ไม่ได้เข้าร่วมมาตรการทั้งหมดกับสถาบันการเงินจำนวน 121 คน ในจำนวนนี้ส่วนใหญ่คือ 64 คน (ร้อยละ 53) ปฏิเสธการเข้าร่วมมาตรการ ลูกหนี้ 57 คน ไม่เข้าร่วมมาตรการเนื่องจากสถาบันการเงินไม่มีมาตรการช่วยเหลือ และที่เหลือ 15 คน ถูกสถาบันการเงินปฏิเสธคำขอเข้าร่วมมาตรการ

สำหรับสาเหตุที่ลูกหนี้เลือกปฏิเสธการเข้าร่วมมาตรการ ลูกหนี้ส่วนใหญ่ร้อยละ 73.4 ไม่ต้องการรับภาระหนี้สินที่จะเพิ่มขึ้นภายหลังจบมาตรการ ลูกหนี้ร้อยละ 31.3 ไม่เข้าร่วมมาตรการเนื่องจากคิดว่าการเข้าร่วมมาตรการช่วยบรรเทาภาระหนี้สินเพียงชั่วคราว ลูกหนี้ร้อยละ 21.9 คิดว่ากระบวนการในการเข้าร่วมมาตรการยุ่งยาก และใช้เวลาค่อนข้างนานในการอนุมัติ ลูกหนี้ร้อยละ 7.8 ระบุว่าไม่เชื่อถือสถาบันการเงินที่ออกมาตรการช่วยเหลือ ส่วนที่เหลืออีกร้อยละ 14.1 ปฏิเสธที่จะเข้าร่วมมาตรการด้วยสาเหตุอื่นๆ โดยมีสาเหตุการปฏิเสธ เช่น ประเมินว่าตนยังคงสามารถจ่ายชำระหนี้ขั้นต่ำได้ หรือจ่ายหนี้ปีละหนึ่งครั้งจึงเลือกไม่เข้าร่วม เป็นต้น

สำหรับลูกหนี้ 15 คน ที่ถูกสถาบันการเงินปฏิเสธคำขอเข้าร่วมมาตรการ พบว่าลูกหนี้ร้อยละ 40 ถูกปฏิเสธเนื่องจากสถานะของลูกหนี้ไม่ตรงตามเงื่อนไขที่จะได้รับการช่วยเหลือจากสถาบันการเงิน ลูกหนี้ร้อยละ 26.7 ถูกปฏิเสธโดยที่สถาบันการเงินมิได้ระบุเหตุผลใดๆ ลูกหนี้ร้อยละ 13.3 ถูกปฏิเสธจากสถาบันการเงินเนื่องจากมีการปรับเปลี่ยนเงื่อนไขของมาตรการภายหลังจากสมัครเข้าร่วมมาตรการ และลูกหนี้ร้อยละ 6.7 ถูกปฏิเสธเนื่องจากเอกสารไม่ครบถ้วน ทั้งนี้ มีลูกหนี้รวม

ร้อยละ 20 ที่ถูกสถาบันการเงินปฏิเสธด้วยเหตุผลอื่นๆ โดยมีสาเหตุการปฏิเสธ เช่น ไม่มีการติดต่อกลับจากสถาบันการเงิน จำนวนผู้เข้าร่วมมาตรการเต็มโควตา ฯลฯ

ข้อเสนอแนะของลูกหนี้: พักชำระหนี้โดยไม่คิดดอกเบี้ย และรัฐควรเยียวยาอย่างจริงจัง

ลูกหนี้ที่ตอบแบบสอบถามได้ให้ข้อเสนอแนะหลากหลายถึงรูปแบบความช่วยเหลือและมาตรการที่ลูกหนี้ต้องการจากภาครัฐและสถาบันการเงิน โดยลูกหนี้ส่วนใหญ่ ร้อยละ 21.01 ต้องการให้สถาบันการเงินขยายระยะเวลาพักชำระหนี้มากที่สุด โดยสถาบันการเงินควรขยายระยะเวลาการพักชำระหนี้ต่อไปอีกเป็นระยะเวลาอย่างน้อย 6-12 เดือน หรือจนกว่าสถานการณ์การระบาดของโควิด-19 จะคลี่คลาย (ไม่มีการล็อกดาวน์ หรือประชาชนได้รับวัคซีนมากกว่ากึ่งหนึ่งของประเทศ) ซึ่งระหว่างการพักชำระหนี้ สถาบันการเงินจะต้องไม่คิดดอกเบี้ย จากนั้นเมื่อการพักชำระหนี้จบลง สถาบันการเงินควรปรับมาตรการให้ลูกหนี้ผ่อนชำระเพียงดอกเบี้ยเป็นระยะเวลาอย่างน้อย 12-36 เดือน ในอัตราดอกเบี้ยต่ำร้อยละ 2-5 ต่อปี เพื่อให้ลูกหนี้มีกำลังมากพอในการฟื้นคืนกิจการหรือธุรกิจของตนเอง ส่วนลูกหนี้ที่มีกำลังผ่อนชำระ สถาบันการเงินควรสร้างแรงจูงใจผ่านแคมเปญลดอัตราดอกเบี้ย เพื่อให้ลูกหนี้เร่งผ่อนชำระหนี้ให้หมดเร็วขึ้น นอกจากนี้ สถาบันการเงินควรขยายระยะเวลาการขอเข้าร่วมมาตรการการพักชำระหนี้ เพื่อให้เวลาลูกหนี้ได้ตัดสินใจอย่างถี่ถ้วนก่อนเข้ารับความช่วยเหลือตามมาตรการจากสถาบันการเงิน

ความต้องการของลูกหนี้ในลำดับรองลงมาคือ ร้อยละ 15.56 ต้องการให้สถาบันการเงินลดอัตราดอกเบี้ย โดยสถาบันการเงินควรลดอัตราดอกเบี้ยของสินเชื่อประเภทต่างๆ ลงมากกว่าครึ่งหนึ่งของดอกเบี้ยเดิม หรือปรับอัตราดอกเบี้ยให้เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจ โดยเฉพาะสินเชื่อที่อยู่อาศัยที่มีสินทรัพย์ค้ำประกัน เพื่อช่วยลดภาระการจ่ายดอกเบี้ยของลูกหนี้ให้น้อยลง และสามารถผ่อนชำระหมดได้ในระยะเวลาที่เร็วขึ้น และสถาบันการเงินควรรายงานการปรับลดอัตราดอกเบี้ยของลูกหนี้แก่เครดิตบูโร เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อประวัติของลูกหนี้ในอนาคต รวมถึงสถาบันการเงินต้องไม่ใช่ข้อมูลการเข้าร่วมมาตรการเป็นเงื่อนไขในการพิจารณาการขอสินเชื่อเพิ่มเติมของลูกหนี้

ลูกหนี้ร้อยละ 9.73 ยังคงต้องการเงินเยียวยาจากรัฐบาล โดยระบุว่ารัฐบาลจำเป็นต้องให้เงินช่วยเหลือและเยียวยาแก่ประชาชนอย่างเร่งด่วนโดยไม่มีเงื่อนไขหรือขั้นตอนที่ยุ่งยาก รัฐบาลควรให้ความสำคัญกับธุรกิจขนาดเล็ก (SMEs) ที่มีอยู่เป็นจำนวนมากในประเทศไทย และถือเป็นกิจการที่กำลังช่วยแบกรับเศรษฐกิจของประเทศเช่นกัน รวมถึงรัฐบาลควรกำหนดนโยบายลดค่าน้ำ ค่าไฟ ลดการจัดเก็บภาษีเงินได้ และลดภาระเงินต้นจากการกู้ยืมเงินจากกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา (กยศ.) นอกจากนี้ ยังต้องการให้รัฐบาลสนับสนุนเงินแก่แรงงานหรือลูกจ้าง โดยอาจใช้นโยบายการประกันรายได้ลูกจ้าง เพื่อกระตุ้นผู้ประกอบการให้เกิดการจ้างงานมากขึ้น

ทั้งนี้ แม้ลูกหนี้ส่วนใหญ่คาดหวังการขยายระยะเวลาพักชำระหนี้จากสถาบันการเงิน แต่ลูกหนี้แต่ละรายยังคงคาดหวังให้รัฐบาลมีบทบาทสำคัญในการแบ่งเบาภาระของลูกหนี้ เช่น ออกนโยบาย

ช่วยเหลือเยียวยาสำหรับคนเป็นหนี้ มีส่วนช่วยในการเจรจากับธนาคาร เป็นต้น สำหรับบทบาทของธนาคารแห่งประเทศไทย (ธปท.) ลูกหนี้คาดหวังให้ออกมาตรการสนับสนุนให้ผู้มีสินเชื่อในสถานะปกติสามารถปรับโครงสร้างหนี้ในอัตราดอกเบี้ยต่ำ ก่อนที่จะกลายเป็นหนี้เสีย (NPL) รวมถึงหากลูกหนี้ที่เป็นหนี้เสีย จำเป็นต้องเข้าร่วมโครงการคลินิกแก้หนี้หรือทางด่วนแก้หนี้ ก็ควรกำหนดเงื่อนไขการพิจารณาโดยเฉพาะเงื่อนไขดอกเบี้ยและค่างวดที่เหมาะสม เพื่อให้ลูกหนี้สามารถผ่อนชำระได้จริงในวิกฤติครั้งนี้

ผลการวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติก (Logistic Regression) และข้อเสนอแนะเชิงนโยบายจากเนวร่วมฯ

เนวร่วมฯ มีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อ ธปท. ดังต่อไปนี้

❶ ควรมีการสำรวจความคิดเห็นของลูกหนี้ เพื่อปรับปรุงมาตรการให้ตรงจุดมากขึ้น และแก้ไขอุปสรรคของลูกหนี้ที่เข้าไม่ถึงมาตรการบรรเทาภาระหนี้

ผลการสำรวจของเนวร่วมฯ พบว่ามีลูกหนี้เพียงร้อยละ 15 ที่คิดว่ามาตรการบรรเทาภาระหนี้ช่วยให้สามารถบริหารจัดการภาระหนี้สินได้ ที่เหลืออีกร้อยละ 85 ต้องการมาตรการเพิ่มเติม นอกจากนี้จากจำนวนลูกหนี้ที่ไม่ได้เข้ามาตรการกับสถาบันการเงิน จำนวน 121 คน ในจำนวนนี้ส่วนใหญ่คือ 64 คน (ร้อยละ 53) ปฏิเสธการเข้าร่วมมาตรการ โดยสาเหตุที่ลูกหนี้ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 73.4) ระบุคือ ไม่ต้องการรับภาระหนี้สินที่เพิ่มขึ้นภายหลังจบมาตรการ

ผลจากการวิเคราะห์ตามแบบจำลองโลจิสติก (Logit Model) เกี่ยวกับประเภทของมาตรการที่ได้เข้าร่วมซึ่งสามารถช่วยเหลือลูกหนี้ในการบริหารจัดการหนี้ได้ พบว่าลูกหนี้ส่วนใหญ่ยังเข้าร่วมมาตรการที่ไม่สามารถช่วยเหลือลูกหนี้ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อย่างมาตรการพักชำระเงินต้นและลดเงินผ่อน/ค่างวด ซึ่งมีลูกหนี้เข้าร่วมโครงการร้อยละ 43.7 และ 29.6 ของลูกหนี้ทั้งหมดตามลำดับ ขณะที่มาตรการอย่างการขยายเวลาชำระหนี้และลดอัตราดอกเบี้ย ซึ่งสามารถช่วยเหลือลูกหนี้ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กลับมีลูกหนี้เข้าร่วมจำนวนไม่มากที่ร้อยละ 14.1 และ 12.7 ตามลำดับ

ด้วยเหตุนี้ เนวร่วมฯ จึงเสนอว่า ธปท. ควรมีการสำรวจความคิดเห็นของลูกหนี้อย่างน้อยรายไตรมาส โดยเฉพาะในประเด็นอุปสรรคของการเข้าถึงมาตรการบรรเทาภาระหนี้สิน และลักษณะที่มาตรการยังไม่ตอบโจทย์ของลูกหนี้อย่างเพียงพอ

❷ เสนอรัฐบาลให้มีการเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบอย่างตรงจุด

จากข้อเท็จจริงที่ปรากฏว่า ลูกหนี้จำนวนมากมีปัญหาการชำระหนี้ในช่วงวิกฤติโควิด-19 เนื่องจากมีรายได้ไม่พอจ่ายหนี้ ลำพังการปรับโครงสร้างหนี้และมาตรการบรรเทาภาระหนี้สินอื่นๆ ของ ธปท.

จึงเป็นเพียงการแก้ปัญหาเพียงด้านเดียวเท่านั้น ธปท. ควรเสนอรัฐบาลให้เยียวยาผู้ที่ได้รับผลกระทบจากมาตรการต่างๆ ของรัฐ เช่น มาตรการล็อกดาวน์ สั่งปิดร้านอาหาร ฯลฯ อย่างเป็นทางการและเพียงพอ เนื่องจากรายได้ที่ขาดหายไปจากมาตรการของรัฐย่อมเพิ่มแรงกดดันให้ลูกหนี้ต้องกู้ยืมเงินเพิ่มเติมเพื่อมาใช้จ่ายประทังชีวิต และการออกมาตรการสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำต่างๆ ก็มีใช้การแก้ปัญหาที่ตรงจุด การแก้ปัญหาที่ตรงจุดคือการชดเชยรายได้ที่ขาดหายไปด้วยการเยียวยาเท่านั้น

3 พิจารณายกเลิกเพดานอัตราดอกเบี้ยทุกชนิด เน้นการกำกับดูแลการให้บริการที่เป็นธรรม (Market Conduct)

การบัญญัติเพดานอัตราดอกเบี้ยอาจมองอย่างผิวเผินได้ว่าเป็นการแบ่งเบาภาระของลูกหนี้ แต่ในความเป็นจริง เพดานดอกเบี้ยส่งผลให้ผู้ให้บริการทางการเงินขาดแรงจูงใจที่จะคิดค้นนวัตกรรมใหม่ๆ และออกแบบผลิตภัณฑ์ทางการเงินที่ตอบโจทย์ผู้บริโภค รวมถึงอาจส่งผลเป็นการกีดกันผู้บริโภคบางส่วนจากการเข้าถึงบริการทางการเงิน เนื่องจากเพดานดอกเบี้ยกลายเป็น “อัตราตลาด” โดยปริยาย ผู้ให้บริการทุกรายมีแรงจูงใจที่จะคิดดอกเบี้ยในอัตราเพดานเท่ากันหมด และหาทางแสวงรายได้เพิ่มผ่านการกำหนดอัตราค่าธรรมเนียมต่างๆ แทน

ด้วยเหตุนี้ แนวร่วมฯ จึงเสนอให้ ธปท. พิจารณายกเลิกเพดานอัตราดอกเบี้ยทุกชนิด โดยถ้าหากผลิตภัณฑ์ทางการเงินชนิดใดมีลักษณะตลาดผู้ให้บริการน้อยราย (oligopoly) ธปท. ก็ควรมุ่งเน้นไปที่การเพิ่มระดับการแข่งขันด้วย เพื่อจูงใจให้ผู้ให้บริการแข่งขันกันคิดค้นนวัตกรรมใหม่ๆ เพื่อลดต้นทุนการให้บริการ อันจะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริโภคในท้ายที่สุด และหลังจากที่ปล่อยให้อัตราดอกเบี้ยเป็นไปตามกลไกตลาดแล้ว ธปท. ควรหันไปมุ่งเน้นการกำกับดูแลการให้บริการที่เป็นธรรม (market conduct) แทน เช่น กำหนดความรับผิดชอบ (accountability) ของผู้ให้บริการที่เข้มงวดมากขึ้น และปรับปรุงแนวทางการปล่อยสินเชื่ออย่างรับผิดชอบ (responsible lending guidelines)

4 จัดตั้งกลไกไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนอกศาล (Alternative Dispute Resolution: ADR)

ก่อนที่ธนาคารแห่งประเทศไทย (ธปท.) ร่วมกับสมาคมธนาคารไทย จะประกาศมาตรการให้ความช่วยเหลือลูกหนี้ที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 แนวร่วมฯ พบจากผลการสำรวจว่า ลูกหนี้ส่วนใหญ่ไม่เคยเจรจาปรับโครงสร้างหนี้กับสถาบันการเงินมาก่อน โดยคิดเป็นร้อยละ 61 ของสัญญาสินเชื่อของลูกหนี้ทั้งหมด มีลูกหนี้เพียงร้อยละ 20 ของสัญญาสินเชื่อทั้งหมดเท่านั้นที่เคยเจรจาปรับโครงสร้างหนี้กับสถาบันการเงินมาก่อน

ด้วยเหตุที่ลูกหนี้ส่วนใหญ่ขาดประสบการณ์ในการเจรจากับเจ้าหนี้ ลูกหนี้จึงตกเป็นฝ่ายเสียเปรียบในการเจรจาปรับโครงสร้างหนี้กับเจ้าหนี้ และเมื่อเกิดข้อพิพาทขึ้น เจ้าหนี้ก็ขาดแรงจูงใจในการเข้าร่วมกระบวนการไกล่เกลี่ย เนื่องจากรู้ดีว่าสุดท้ายสามารถสั่งฟ้องลูกหนี้ในคดีล้มละลายได้ ในขณะที่ลูกหนี้ไม่มีสิทธิเริ่มกระบวนการฟื้นฟู/ล้มละลายด้วยตัวเองแต่อย่างใด เนื่องจากไทยยังไม่มีกฎหมายล้มละลายส่วนบุคคล (ดูหัวข้อถัดไป)

ในระยะสั้น ธปท. สามารถรับบทบาทเป็นผู้ไกล่เกลี่ยชั่วคราว (ดังที่ ธปท. ได้ก่อตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ย และจัดทำข้อตกลงร่วมกับศาลมาแล้ว) แต่กลไกเช่นนี้มีใช้กลไกที่ยั่งยืนในระยะยาว แนวร่วมฯ เห็นว่า ธปท. ควรผลักดันกลไกไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางเลือก (alternative dispute resolution: ADR) หลายรูปแบบ ซึ่งเป็นที่นิยมในหลายประเทศ เนื่องจากเป็นวิธีการที่ช่วยยกระดับกระบวนการให้การคุ้มครองผู้บริโภคทางการเงินในด้านการเยียวยาจากข้อพิพาทโดยการหาคนกลางที่มีความน่าเชื่อถือ (third party) มาทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยและตัดสินข้อพิพาทที่เกิดขึ้นระหว่างผู้ใช้บริการและสถาบันการเงิน

โดยหลักการ ADR ทางการเงินส่วนใหญ่จะมีกระบวนการไกล่เกลี่ยตามแนวทางที่ช่วยให้ “ผู้ยื่นคำร้อง” (ในที่นี้คือผู้ใช้บริการทางการเงิน) สามารถดำเนินการเพื่อบรรลุข้อตกลงในการเจรจาต่อรองกับคู่กรณี (ในที่นี้คือสถาบันการเงิน) โดยหวังผลให้ได้ข้อตกลงร่วมกัน (negotiated settlement) กระบวนการเช่นนี้ภาษาทางกฎหมายเรียกว่า “mediation” ซึ่งจะแตกต่างจากกระบวนการ ADR ที่ใช้ในวงการทั่วไปที่มักใช้กระบวนการแบบ “arbitration” ที่เน้นหาข้อสรุปที่มีผลทางกฎหมายเป็นสำคัญ

ประโยชน์ของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจะช่วยลดช่องว่างทางการกำกับดูแล โดยเพิ่มศักยภาพแก่ผู้ใช้บริการ ด้วยการสร้างกระบวนการที่โปร่งใส มีประสิทธิภาพ และช่วยลดต้นทุนในการตัดสินข้อพิพาททางการเงินอย่างมีนัยสำคัญ ดังนั้น ADR จึงเริ่มเป็นที่นิยมในหลายประเทศ แต่ยังไม่มีการดำเนินการในประเทศไทย

5 ผลักดันกฎหมายล้มละลายโดยสมัครใจสำหรับบุคคลธรรมดา

เนื่องจากภาวะวิกฤติโควิด-19 ส่งผลให้ลูกหนี้รายย่อยจำนวนมากมีหนี้สินล้นพ้นตัว แต่ไม่สามารถยื่นล้มละลายด้วยตัวเองได้ เนื่องจากกฎหมายล้มละลายของไทยยังไม่เปิดช่องให้ลูกหนี้รายย่อยมีสิทธิยื่นล้มละลายโดยสมัครใจ แตกต่างจากนิติบุคคลที่มีสิทธิยื่นล้มละลายโดยสมัครใจได้ (กระบวนการฟื้นฟูกิจการ)

แนวร่วมฯ เห็นว่า ธปท. ควรผลักดันให้รัฐออกกฎหมายล้มละลายโดยสมัครใจสำหรับบุคคลธรรมดา ในฐานะ “เครื่องมือพื้นฐาน” ที่จำเป็นต่อการรับมือกับวิกฤติหนี้รายย่อย เพราะนอกจากจะเป็นการรับประกัน “สิทธิพื้นฐาน” ในการมี “ชีวิตใหม่” หลังโควิด-19 (อันเป็นวิกฤติที่ทำให้สูญเสียความสามารถในการชำระหนี้ ทั้งที่ไม่ใช่ความผิดของลูกหนี้) แล้ว ยังเป็นวิธีรับมือกับวิกฤติที่มีประสิทธิภาพกว่าการปล่อยให้เจ้าหนี้ยื่นฟ้องล้มละลายฝ่ายเดียว อีกทั้งยังทำให้ลูกหนี้รายย่อยมีสิทธิทัดเทียมกับลูกหนี้บริษัท ซึ่งได้รับสิทธิในการยื่นล้มละลายโดยสมัครใจ (ยื่นขอฟื้นฟูกิจการ) มากกว่าสองทศวรรษแล้ว นับตั้งแต่เมื่อเกิดวิกฤติต้มยำกุ้ง พ.ศ. 2540

นอกจากนี้ การเพิ่มสิทธิให้ลูกหนี้รายย่อยยื่นล้มละลายโดยสมัครใจ ยังเป็นโอกาสให้รัฐและ ธปท. สามารถยกระดับการให้ความรู้ทางการเงินในไทยอย่างเป็นระบบ เพราะสามารถกำหนดให้ลูกหนี้

ที่ใช้ช่องทางนี้ต้องเข้ารับการอบรมและปรึกษาหารือระหว่างทำแผนฟื้นฟู อีกทั้งยังจะเปิดโอกาสให้มีการรวบรวมข้อมูลหนี้รายย่อยอย่างเป็นระบบเป็นครั้งแรก เนื่องจากลูกหนี้ที่ยื่นล้มละลายโดยสมัครใจจะต้องเปิดเผยหนี้สินและทรัพย์สินทั้งหมดของตัวเองต่อศาล รวมถึงหนี้นอกระบบ เพื่อขอการคุ้มครอง

ทั้งนี้ แนวร่วมฯ เห็นว่าในการออกกฎหมายดังกล่าว การนิรโทษกรรมเจ้าหนี้นอกระบบน่าจะเป็นขั้นตอนที่จำเป็น เพื่อให้สามารถรับมือกับปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพและครอบคลุมในทุกรูปแบบ

๖ ออกวงเงินเครดิตสำหรับผู้มีรายได้น้อย สำหรับแก้ปัญหาระยะสั้น และจัดตั้งทะเบียนหลักประกันแห่งชาติ (National Collateral Registry) สำหรับแก้ปัญหาระยะยาว

เนื่องจากยังคงมีอุปสรรคในการเข้าถึงสินเชื่อที่เป็นธรรม โดยเฉพาะลูกหนี้รายย่อยที่มีรายได้น้อย ดังนั้น กระทรวงการคลังอาจกำหนด “วงเงินเครดิต” สำหรับผู้มีรายได้น้อย วงเงินคนละ 5,000–10,000 บาท โดยคิดอัตราดอกเบี้ยต่ำ เพื่อช่วยผ่อนหนักเป็นเบาและหลีกเลี่ยงความเสี่ยงที่จะเพิ่มภาระจากหนี้นอกระบบ

สำหรับการขยายการเข้าถึงบริการทางการเงินในระยะยาว แนวร่วมฯ เห็นว่า ธปท. ควรจัดตั้งทะเบียนหลักประกันแห่งชาติ (National Collateral Registry: NCR) ร่วมกับกระทรวงพาณิชย์ อันเป็นนวัตกรรมทางการเงินที่ยังไม่เคยใช้ในประเทศไทย บริษัทเงินทุนระหว่างประเทศ (IFC) ในเครือธนาคารโลก (World Bank) ส่งเสริมมานานนับทศวรรษ ทะเบียนนี้เป็นระบบซอฟต์แวร์บนเว็บไซต์ โดยปกติเจ้าภาพจะเป็นธนาคารกลางของประเทศนั้นๆ ใช้เพื่อบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งหามทรัพย์ (สินทรัพย์ที่เคลื่อนย้ายได้ เช่น ิว ควาย คอมพิวเตอร์ รถไถ ฯลฯ) ที่ใช้เป็นหลักประกันเงินกู้ โดยไม่ต้องส่งมอบทรัพย์สินให้กับเจ้าหนี้ ซอฟต์แวร์ของระบบทะเบียนจะกำหนดหมายเลขทะเบียน วันเวลาที่เจ้าหนี้นัดจดทะเบียนรายการทางการเงิน (financial statement) ที่ระบุสิทธิในทรัพย์สินนั้นๆ โดยอัตโนมัติ ลำดับความสำคัญของเจ้าหนี้ที่อ้างสิทธิในหลักประกันเดียวกันจะถูกจัดตามวันเวลาที่บันทึกไว้ เจ้าหนี้ที่ลงทะเบียนก่อนมีสิทธิเหนือกว่า

ในภาวะวิกฤติหนี้ครัวเรือนและ SMEs ในช่วงโควิด-19 การออก “วงเงินเครดิต” สำหรับผู้มีรายได้น้อย และเร่งจัดตั้งทะเบียนหลักประกันแห่งชาติ (โดยเฉพาะถ้าทำควบคู่ไปกับกฎหมายล้มละลายโดยสมัครใจสำหรับบุคคลธรรมดา ที่จะกำหนดให้ลูกหนี้ต้องเปิดเผยหนี้สินและทรัพย์สินทั้งหมด รวมถึงหลักประกันสินเชื่อ) น่าจะช่วยให้กระบวนการเจรจาไกล่เกลี่ย การยื่นล้มละลายโดยสมัครใจ และการประนอมหนี้มีประสิทธิภาพมากขึ้น อีกทั้งยังจะวางรากฐานสู่การขยายโอกาสการเข้าถึงสินเชื่อในระยะยาว และกระตุ้นให้เกิดนวัตกรรมใหม่ๆ ในภาคการเงิน

1

ระเบียบวิธีการศึกษา การจัดการหนี้ของ ลูกหนี้รายย่อย

จากการเก็บแบบสอบถามของแนวร่วมการเงินที่เป็นธรรมประเทศไทย (Fair Finance Thailand) ตั้งแต่วันที่ 23 เมษายน-21 พฤษภาคม 2564 ผ่านช่องทางออนไลน์ มีผู้ตอบแบบสอบถามทั้งสิ้น 275 คน ในจำนวนนี้เป็นผู้ตอบแบบสอบถามที่ไม่มีภาระหนี้สิน 18 คนและเป็นลูกหนี้ทั้งในและนอกระบบที่ได้รับผลกระทบจากการระบาดของไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 (โควิด-19) จำนวน 257 คน แบ่งเป็น

1

ลูกหนี้ที่เดิมไม่มีหนี้
แต่เริ่มมีภายหลัง
การระบาด
จำนวน **18** คน
(ร้อยละ **7**
ของลูกหนี้ทั้งหมด)

2

ลูกหนี้ที่มีหนี้อยู่แล้ว
ก่อนหน้านี้ แต่หนี้สิน
ไม่เพิ่มขึ้นภายหลัง
การระบาด
จำนวน **115** คน
(ร้อยละ **44.7**
ของลูกหนี้ทั้งหมด)

3

ลูกหนี้ที่มีหนี้อยู่แล้ว
ก่อนหน้านี้ และมี
หนี้สินเพิ่มขึ้นภายหลัง
การระบาด
จำนวน **124** คน
(ร้อยละ **48.3**
ของลูกหนี้ทั้งหมด)

ทั้งนี้ เพื่อความเข้าใจเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัจจัยและผลลัพธ์ของการเข้าร่วมมาตรการช่วยเหลือลูกหนี้ของธนาคารแห่งประเทศไทย (ธปท.) อย่างชัดเจน เพื่อนำไปสู่ข้อเสนอแนะที่เป็นรูปธรรม แนวร่วมการเงินที่เป็นธรรมได้สร้างแบบจำลองโลจิสต์ (Logit Model) ขึ้นมา 2 แบบจำลอง โดยเน้นตอบโจทย์วิจัย 2 ข้อ ได้แก่

สำหรับคำถามแรก ตัวแปรตาม (dependent variable) ของแบบจำลองแรกจะมีลักษณะเป็นตัวแปรทวิภาค (dichotomous variable) ระหว่างการเข้าร่วมและไม่ได้เข้าร่วมมาตรการ อย่างไรก็ตาม เนื่องจากลูกหนี้แต่ละคนมีเจ้าหนี้หลายราย ทำให้ลูกหนี้แต่ละคนอาจเข้าร่วมมาตรการกับสถาบันการเงินหนึ่งและไม่ได้เข้าร่วมมาตรการกับสถาบันการเงินแห่งอื่น ดังนั้น แนวร่วมฯ จึงใช้นิยามว่า “ลูกหนี้ที่ได้เข้าร่วมมาตรการ” หมายถึง ลูกหนี้ที่มีจำนวนการเข้าร่วมมาตรการมากกว่าหรือเท่ากับจำนวนที่ไม่ได้เข้าร่วม

ขณะที่ตัวแปรต้น (predictor variable) ของแบบจำลองแรกจะประกอบไปด้วยตัวแปรหุ่น (dummy variable) 2 ตัวแปร ได้แก่ **อาชีพ** (ว่างงานเป็นกรณีฐาน หรือ reference case) และ **ระดับการศึกษา** (ต่ำกว่าปริญญาตรีเป็นกรณีฐาน) และตัวแปรอื่นๆ 4 ตัวแปร ได้แก่ **อายุ จำนวนเจ้าหนี้ จำนวนภาระหนี้ การเปลี่ยนแปลงของรายได้หลังโควิด-19 ระบาด**

สำหรับคำถามที่สอง ตัวแปรตาม (dependent variable) ของแบบจำลองแรกจะมีลักษณะเป็นตัวแปรทวิภาค (dichotomous variable) ระหว่างการที่มาตรการ “สามารถ” และ “ไม่สามารถ” ช่วยเหลือลูกหนี้ในการบริหารจัดการหนี้สินได้ เช่นเดียวกับคำถามแรกเนื่องจากลูกหนี้หนึ่งคนมีเจ้าหนี้ได้หลายรายและสามารถเข้าร่วมมาตรการช่วยเหลือได้หลายแห่ง แนวร่วมฯ จึงนิยาม “ลูกหนี้ที่เข้ามาตราการและได้รับความช่วยเหลือ” ว่าหมายถึงลูกหนี้ที่มีจำนวนการเข้ามาตราการและระบุว่ามาตรการนั้นๆ สามารถช่วยเหลือลูกหนี้ได้มากกว่าจำนวนการเข้ามาตราการที่ลูกหนี้ระบุว่าไม่สามารถช่วยเหลือได้

ขณะที่ตัวแปรต้นของแบบจำลองที่สองประกอบด้วยตัวแปรหุ่น 6 ตัวแปร ตามประเภทของมาตรการที่มี โดยกรณีฐานคือไม่ได้เข้าร่วมมาตรการประเภทนั้นๆ ได้แก่

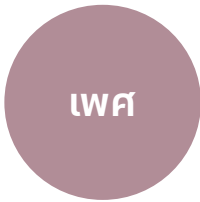
1
พักหนี้
(ทั้งเงินต้น
และดอกเบี้ย)	2
พักชำระ
เงินต้น
(จ่ายแต่ดอกเบี้ย)	3
ลด
เงินผ่อน/
ค่างวด
4
ขยายเวลา
การชำระหนี้/
ค่างวด	5
ลดอัตรา
ดอกเบี้ย	6
รวมหนี้
หรือเปลี่ยน
ประเภทหนี้

แบบจำลองที่ใช้ในการวิเคราะห์ จะไม่ประมาณการผลของมาตรการยกหรือผ่อนปรนดอกเบี้ย/ค่าปรับผิดนัดชำระหนี้และรีไฟแนนซ์สินเชื่อ เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างมีจำนวนน้อยจนไม่สามารถประมาณการได้ หรือไม่มีกลุ่มตัวอย่างที่ได้เข้าร่วมมาตรการเลย

สำหรับการแปลผลแบบจำลอง เนื่องจากความซับซ้อนของความหมายของค่าสัมประสิทธิ์ (coefficient) หรือค่าเบต้า (beta) ของแบบจำลองโลจิสต์ แนวร่วมฯ จึงรายงานผลในรูปแบบผลกระทบส่วนเพิ่ม (marginal effects) แทนการรายงานผลเบต้าจากแบบจำลองโดยตรง กล่าวคือเป็นค่า “ความน่าจะเป็นส่วนเพิ่ม” ที่ลูกหนี้มีโอกาสจะได้เข้าร่วมมาตรการเพิ่มขึ้น/ลดลง หากลูกหนี้ประกอบอาชีพหนึ่งๆ หรือมีระดับการศึกษาถึงบางระดับ หรือในกรณีคำถามที่สองคือความน่าจะเป็นส่วนเพิ่มหรือโอกาสที่ลูกหนี้จะพึงพอใจหรือคิดว่ามาตรการโดยรวมสามารถช่วยเหลือการบริหารจัดการหนี้สินได้ หากได้เข้าร่วมมาตรการบางประเภทโดยเฉพาะ

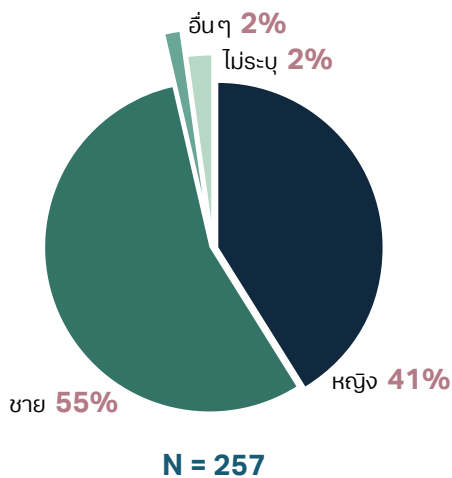
2

ข้อมูลด้าน ประชากรศาสตร์ ของกลุ่มนี้ที่ ตอบแบบสอบถาม

เพศ

จากจำนวนลูกหนี้ 257 คน พบว่าลูกหนี้เป็นเพศชาย 142 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 55 ของลูกหนี้ทั้งหมด เป็นเพศหญิง 106 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 41 เพศวิธี่อื่นๆ 4 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 2 และไม่ระบุเพศ 5 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 2 ดังแสดงในรูปที่ 1

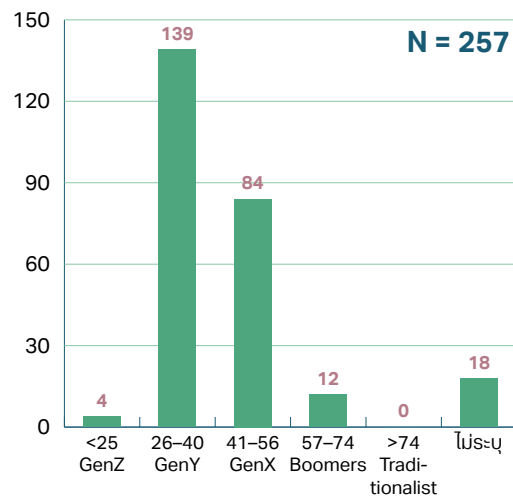

รูปที่ 1 เพศของลูกหนี้ (หน่วย: ร้อยละ)

อายุ

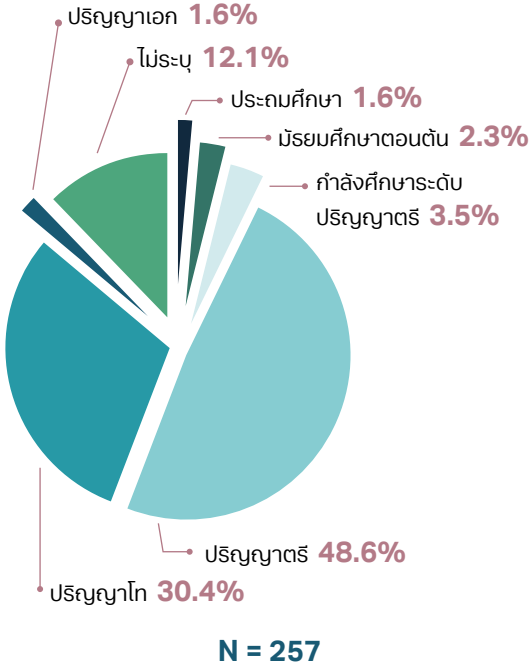
จากจำนวนลูกหนี้ 257 คน พบว่ากลุ่มลูกหนี้ส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 26-40 ปี 139 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 54.1 รองลงมาคือกลุ่มลูกหนี้ในช่วงอายุ 41-56 ปี 84 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 32.7 กลุ่มลูกหนี้ในช่วงอายุ 57-74 ปี 12 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 4.7 และสุดท้ายคือลูกหนี้ในช่วงอายุต่ำกว่า 25 ปี 4 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 1.6 โดยมีลูกหนี้ที่ไม่ระบุอายุ 18 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 7 ดังแสดงในรูปที่ 2

รูปที่ 2 อายุของลูกหนี้ (หน่วย: คน)

ระดับการศึกษา

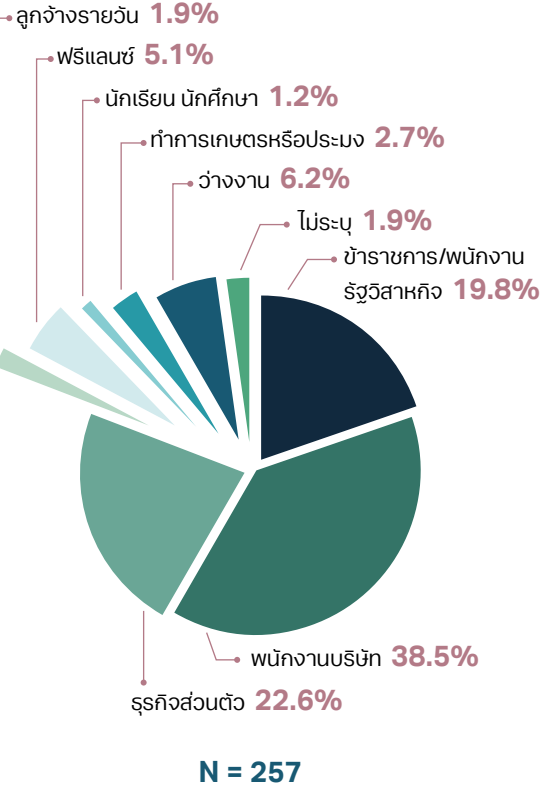
จากจำนวนลูกหนี้ 257 คน พบว่าลูกหนี้ส่วนใหญ่มีการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี 125 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 48.6 ของลูกหนี้ทั้งหมด ระดับปริญญาโท 78 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 30.4 ของลูกหนี้ทั้งหมด กำลังศึกษาในระดับปริญญาตรีหรือต่ำกว่า 19 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 7.4 ของลูกหนี้ทั้งหมด ระดับปริญญาเอก 4 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 1.6 และไม่ระบุระดับการศึกษา 31 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 12.1 ดังแสดงในรูปที่ 3

รูปที่ 3 ระดับการศึกษาของลูกหนี้ (หน่วย: ร้อยละ)

อาชีพ

จากจำนวนลูกหนี้ที่ตอบแบบสำรวจ 257 คน พบว่าลูกหนี้ส่วนใหญ่มีอาชีพเป็นพนักงานบริษัท 99 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 38.5 ของลูกหนี้ทั้งหมด ทำธุรกิจส่วนตัว 58 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 22.6 ข้าราชการหรือพนักงานรัฐวิสาหกิจ 51 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 19.8 และอาชีพอื่นๆ เช่น รับจ้างอิสระหรือฟรีแลนซ์ ลูกจ้างรายวัน เกษตรกร และนักเรียนนักศึกษา 28 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 10.9 อนึ่ง มีลูกหนี้ว่างงาน 16 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 6.2 ของลูกหนี้ทั้งหมด ดังแสดงในรูปที่ 4

รูปที่ 4 อาชีพของลูกหนี้ (หน่วย: ร้อยละ)

3

สถานการณ์ ของลูกหนี้รายย่อย ที่ได้รับผลกระทบ จากโควิด-19

ผลกระทบต่อรายได้

ผลกระทบต่อลูกหนี้ทั้งหมด

สำหรับผลกระทบต่อรายได้จากการระบาดของโควิด-19 จากลูกหนี้ที่ให้ข้อมูลรายได้ 240 คน พบว่าในช่วงก่อนการระบาดของโควิด-19 ลูกหนี้มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 116,049.5 บาท ขณะที่ภายหลังเกิดการระบาดของโควิด-19 รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของลูกหนี้ลดลงเหลือ 44,889.1 บาท หรือร้อยละ 29.7

หากเรียงตามระดับรายได้ก่อนการระบาด พบว่ารายได้ของลูกหนี้ที่มีระดับรายได้ก่อนการระบาดน้อยกว่า 15,000 บาทต่อเดือน ลดลงเฉลี่ยร้อยละ 31.4 ขณะที่ลูกหนี้ที่มีระดับรายได้ก่อนการระบาด 30,001-45,000 บาทต่อเดือน รายได้ลดลงเฉลี่ยร้อยละ 18.8 สำหรับลูกหนี้ที่มีรายได้ก่อนการระบาดตั้งแต่ 45,000 บาทต่อเดือนขึ้นไป รายได้หลังการระบาดจะลดลงมากขึ้นตามระดับรายได้ที่เพิ่มขึ้น โดยลูกหนี้ที่ระดับรายได้มากกว่า 100,000 บาทต่อเดือน รายได้หลังการระบาดจะลดลงเฉลี่ยถึงร้อยละ 46.4 รายละเอียดดังตารางที่ 1

ผลกระทบจำแนกตามอาชีพของลูกหนี้

แนวร่วมฯ พบว่าอาชีพของลูกหนี้ส่งผลโดยตรงต่อการเปลี่ยนแปลงด้านรายได้ของลูกหนี้ โดยกลุ่มที่รายได้ลดลงน้อยที่สุด ได้แก่ กลุ่มข้าราชการหรือพนักงานรัฐวิสาหกิจที่รายได้เฉลี่ยต่อเดือนลดลงเพียงร้อยละ 3.7 จาก 45,369 บาท เป็น 42,825.1 บาท รองลงมาคือกลุ่มนักเรียนนักศึกษาที่ลดลงร้อยละ 3.8 จาก 19,000 บาท เป็น 12,666.7 บาท และกลุ่มพนักงานบริษัทที่ลดลงร้อยละ 15.6 จาก 62,672.8 บาท เป็น 51,555.9 บาท

ตารางที่ 1 การเปลี่ยนแปลงรายได้ของลูกหนี้ตามระดับรายได้

ระดับรายได้ก่อนการระบาด (บาทต่อเดือน)	รายได้เฉลี่ยก่อนโควิด-19 ระบาด (บาทต่อเดือน)	รายได้เฉลี่ยหลังโควิด-19 ระบาด (บาทต่อเดือน)	ค่าเฉลี่ยการเปลี่ยนแปลงของรายได้ (ร้อยละ)	จำนวนลูกหนี้ (คน)
น้อยกว่า 15,000	11,277.3	7,119.3	-31.4	30
15,001–30,000	25,300.0	18,863.6	-25.7	55
30,001–45,000	37,702.8	30,380.0	-18.8	46
45,001–60,000	53,277.8	36,625.0	-31.0	36
60,001–75,000	70,295.4	46,601.2	-33.3	13
75,001–90,000	82,350.0	62,535.7	-24.6	14
90,001–100,000	100,000.0	61,333.3	-38.7	15
มากกว่า 100,000	609,774.2	142,096.8	-46.4	31

ขณะที่กลุ่มที่ได้รับผลกระทบมาก โดยมีรายได้ลดลงมากกว่าร้อยละ 30 คือกลุ่มธุรกิจส่วนตัว ลดลงร้อยละ 57.8 จาก 336,072.7 บาท เป็น 62,454.5 บาท รองลงมาคือกลุ่มรับจ้างอิสระหรือฟรีแลนซ์ รายได้ลดลงร้อยละ 55.8 จาก 37,090.9 บาท เป็น 11,909.1 บาท, กลุ่มเกษตรกร รายได้ลดลงร้อยละ 40.3 จาก 16,666.7 บาท เป็น 10,416.7 บาท และกลุ่มลูกจ้างรายวัน ลดลงร้อยละ 38.3 จาก 11,375 บาท เป็น 6,625 บาท อนึ่ง สำหรับกลุ่มผู้ว่างงานพบว่าได้รับผลกระทบมากที่สุด เพราะรายได้ลดลงร้อยละ 76 จาก 34,687.5 บาท เป็น 5,475 บาท รายละเอียดดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การเปลี่ยนแปลงรายได้ของลูกหนี้อาชีพต่างๆ

อาชีพ	รายได้เฉลี่ยก่อนโควิด-19 ระบาด (บาทต่อเดือน)	รายได้เฉลี่ยหลังโควิด-19 ระบาด (บาทต่อเดือน)	ค่าเฉลี่ยการเปลี่ยนแปลงของรายได้ (ร้อยละ)	จำนวนลูกหนี้ (คน)
ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ	45,369.0	42,825.1	-3.7	51
พนักงานบริษัท	62,672.8	51,555.9	-15.6	98
ธุรกิจส่วนตัว	336,072.7	62,454.5	-57.8	58
ลูกจ้างรายวัน	11,375.0	6,625.0	-38.3	5
รับจ้างอิสระหรือฟรีแลนซ์	37,090.9	11,909.1	-55.8	13
นักเรียน นักศึกษา	19,000.0	12,666.7	-3.8	3
เกษตรกร	16,666.7	10,416.7	-40.3	7
ว่างงาน	34,687.5	5,475.0	-76.0	15

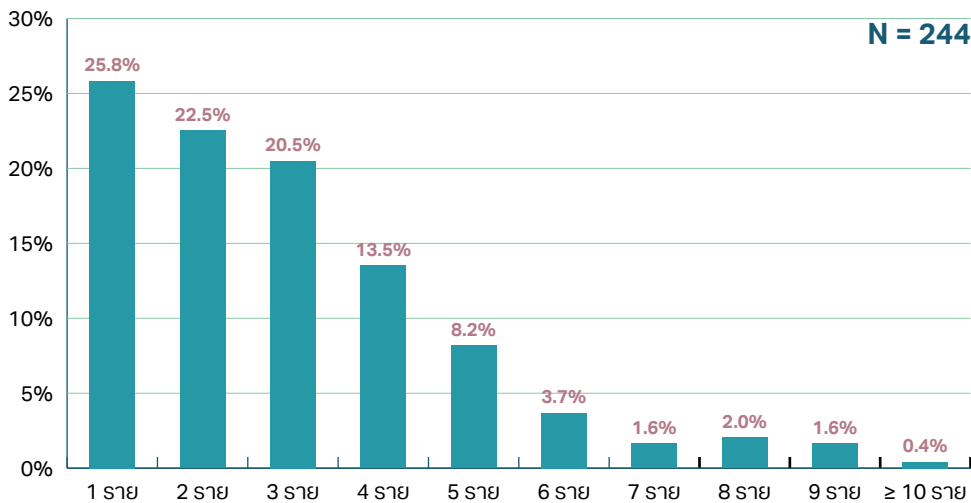
หมายเหตุ: สำหรับกลุ่มคนว่างงาน เนื่องจากข้อจำกัดจากแบบสอบถามทำให้ไม่ทราบแหล่งที่มารายได้ของคนว่างงาน แต่สันนิษฐานว่าได้รับรายได้จากคนในครอบครัว หรือเคยมีงานทำ แต่ผลกระทบจากโควิดทำให้ปัจจุบันกลายเป็นผู้ว่างงาน

การเปลี่ยนแปลงรายได้ของลูกหนี้หลังการระบาดตามระดับรายได้ก่อนการระบาดและตามอาชีพของลูกหนี้ สะท้อนว่าลูกหนี้ได้รับผลกระทบจากโควิด-19 ไม่เท่ากัน โดยลูกหนี้ที่มีรายได้น้อยมากหรือสูงมาก ส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพที่มีรายได้ไม่แน่นอนสูง เช่น รับจ้างอิสระ ลูกจ้างรายวัน เกษตรกร หรือธุรกิจส่วนตัว ในส่วนของลูกหนี้ที่ปัจจุบันว่างงานจะได้รับผลกระทบทางด้านรายได้มากที่สุด ขณะที่ลูกหนี้ที่มีรายได้ปานกลาง ซึ่งจะมีรายได้ค่อนข้างแน่นอน ส่วนใหญ่กลุ่มนี้ประกอบอาชีพข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจและพนักงานบริษัท ซึ่งจะได้รับผลกระทบน้อยกว่าอย่างเห็นได้ชัด

ลักษณะภาระหนี้ของลูกหนี้

จำนวนเจ้าหนี้ต่อราย

ข้อมูลจากลูกหนี้ทั้งหมด 244 คน ลูกหนี้ส่วนใหญ่หรือร้อยละ 68.8 มีเจ้าหนี้จำนวน 1-3 ราย โดย 1 ใน 4 หรือร้อยละ 25 ของลูกหนี้ทั้งหมดจะมีเจ้าหนี้ 1 ราย ขณะที่ประมาณร้อยละ 20 ของลูกหนี้ทั้งหมดมีเจ้าหนี้ที่จำนวน 2 และ 3 ราย ร้อยละ 13.5 มีเจ้าหนี้จำนวน 4 ราย ร้อยละ 8.2 มีเจ้าหนี้จำนวน 5 ราย ร้อยละ 3.7 มีเจ้าหนี้จำนวน 6 ราย ร้อยละ 1.6 มีเจ้าหนี้ 7 ราย อย่างไรก็ตาม มีประเด็นที่น่ากังวลคือ มีลูกหนี้ร้อยละ 4 (10 คน) ที่มีจำนวนเจ้าหนี้มากกว่า 8 ราย ดังแสดงในรูปที่ 5

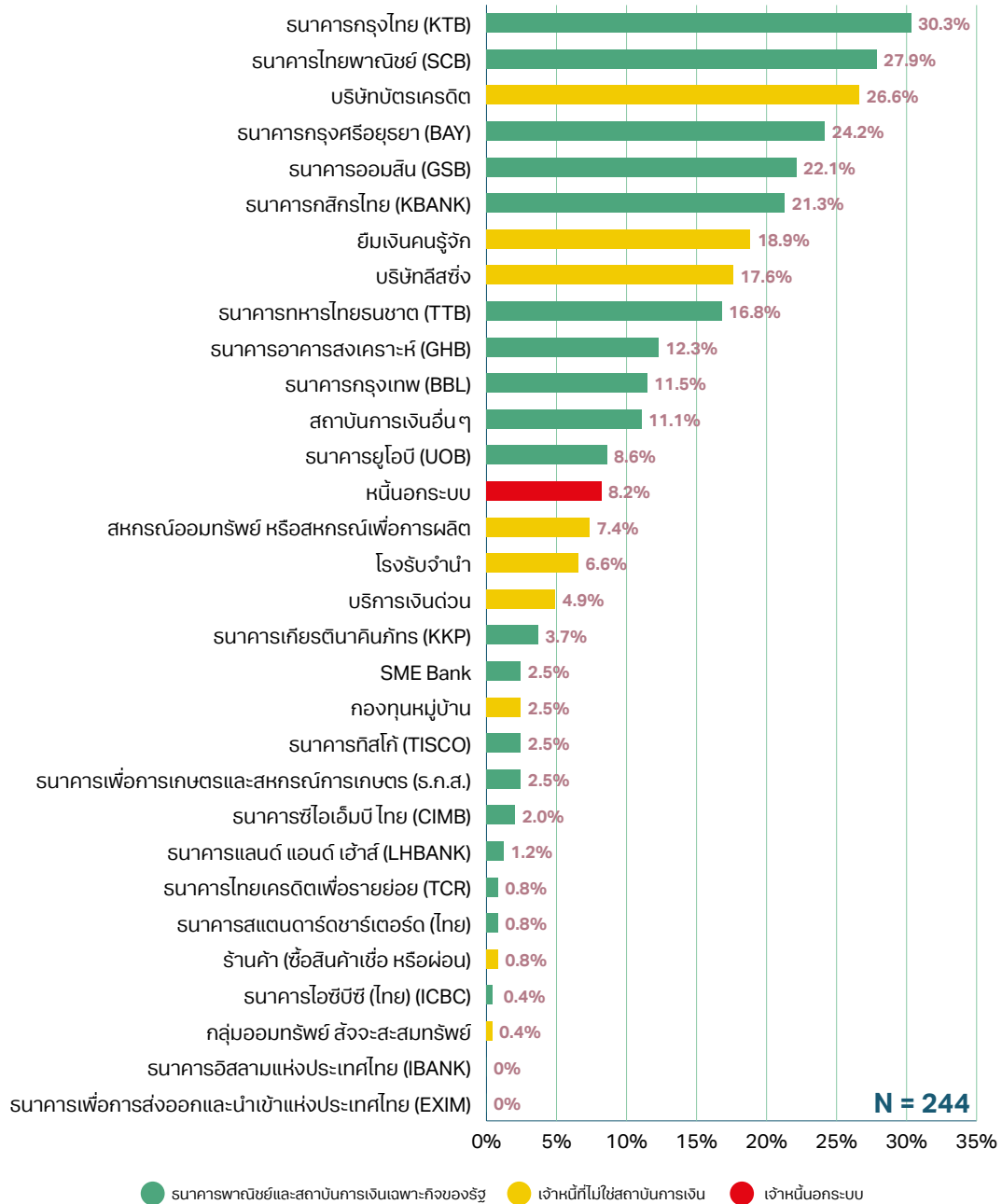
รูปที่ 5 จำนวนเจ้าหนี้ต่อรายของลูกหนี้ (หน่วย: ร้อยละ)

ประเภทเจ้าหนี้

หากแบ่งภาระหนี้สินที่ลูกหนี้มีตามประเภทของเจ้าหนี้ จากลูกหนี้ 244 คน พบว่าเจ้าหนี้ส่วนใหญ่เป็นธนาคารพาณิชย์ บริษัทบัตรเครดิต บริษัทลีสซิ่ง และสถาบันการเงินเฉพาะกิจของรัฐขนาดใหญ่ ซึ่งเป็นสถาบันการเงินที่เป็นทางการและอยู่ในระบบ โดยสถาบันการเงินที่เป็นเจ้าหนี้มากกว่า

ร้อยละ 20 ของลูกหนี้ทั้งหมด ได้แก่ ธนาคารกรุงไทย ธนาคารไทยพาณิชย์ บริษัทบัตรเครดิต ธนาคารกรุงศรีอยุธยา ธนาคารออมสิน และธนาคารกสิกรไทย ดังแสดงในรูปที่ 6

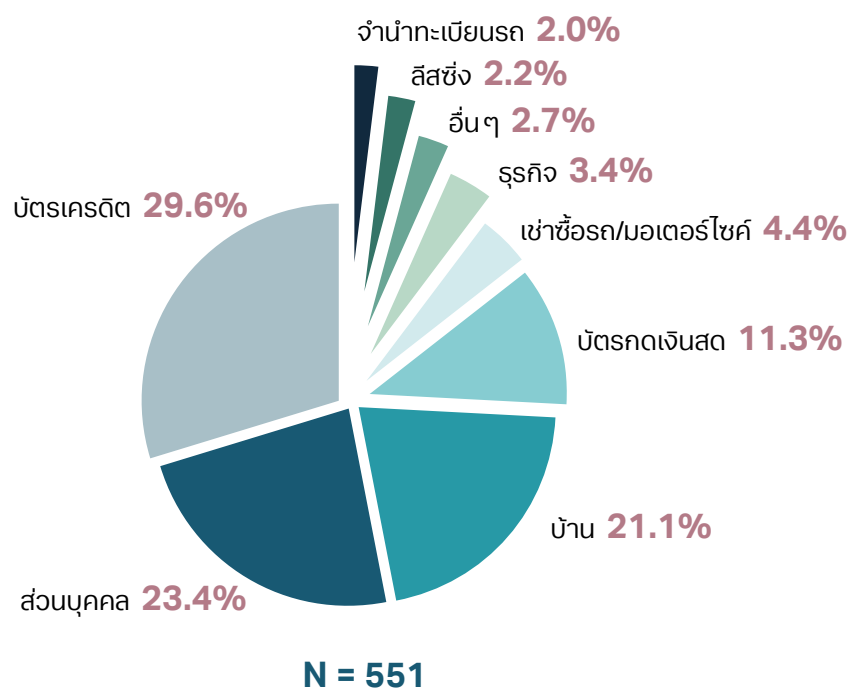
ส่วนเจ้าหนี้หรือช่องทางการกู้เงินที่ไม่เป็นทางการหรืออยู่นอกระบบ พบว่าร้อยละ 18.9 ของลูกหนี้ทั้งหมดยืมเงินคนรู้จัก ขณะที่กลุ่มเจ้าหนี้นอกระบบมีสัดส่วนเพียงร้อยละ 8.2 ของลูกหนี้ทั้งหมด และเจ้าหนี้ในกลุ่มบริการเงินด่วนมีสัดส่วนเพียงร้อยละ 4.9 ดังแสดงในรูปที่ 6

รูปที่ 6 ประเภทของเจ้าหนี้ (หน่วย: ร้อยละ)
 ที่มา: แนวร่วมการเงินที่เป็นธรรมประเทศไทย
 หมายเหตุ: ลูกหนี้แต่ละคนสามารถมีเจ้าหนี้ได้หลายประเภท

ประเภทสินเชื่อ

สำหรับประเภทสินเชื่อของลูกค้าในแต่ละราย จากข้อมูลของลูกค้านี้ 211 คน พบว่าลูกค้านี้มีสินเชื่อประเภทต่างๆ กับธนาคารพาณิชย์หรือสถาบันการเงินเฉพาะกิจของรัฐรวมกัน 551 สัญญา โดยแบ่งเป็นสินเชื่อบัตรเครดิต ร้อยละ 29.6 ของจำนวนสัญญาสินเชื่อทั้งหมด รองลงมาคือสินเชื่อส่วนบุคคลที่ร้อยละ 23.4 สินเชื่อบ้านที่ร้อยละ 21.1 และสินเชื่อบัตรเครดิตเงินสดที่ร้อยละ 11.3 ในส่วนของสินเชื่อเช่าซื้อ สินเชื่อธุรกิจ และสินเชื่ออื่นๆ ที่เหลือรวมกันคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 14.7 ของจำนวนสินเชื่อทั้งหมด ดังแสดงในรูปที่ 7

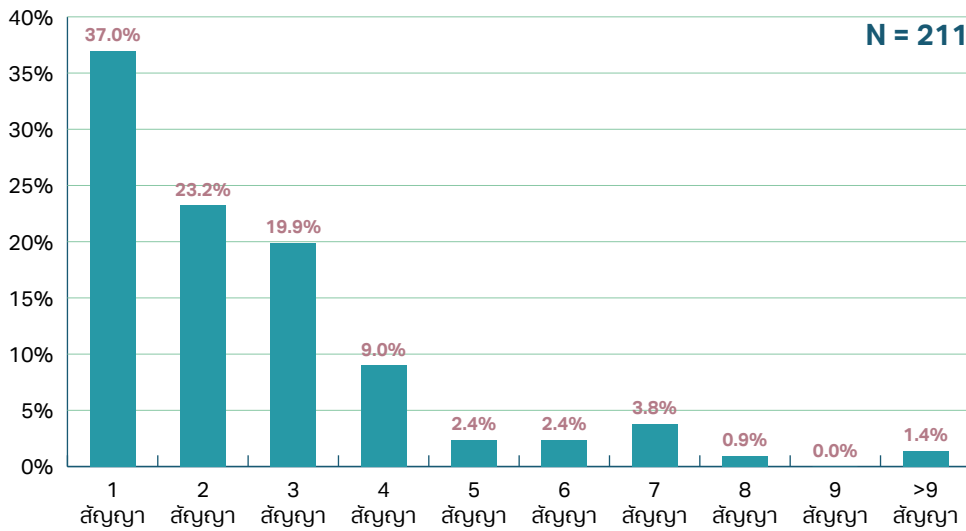

รูปที่ 7 ประเภทสินเชื่อของลูกค้า (หน่วย: ร้อยละ)

ที่มา: แนวร่วมการเงินที่เป็นธรรมประเทศไทย, ข้อมูลจากลูกค้าจำนวน 211 คน

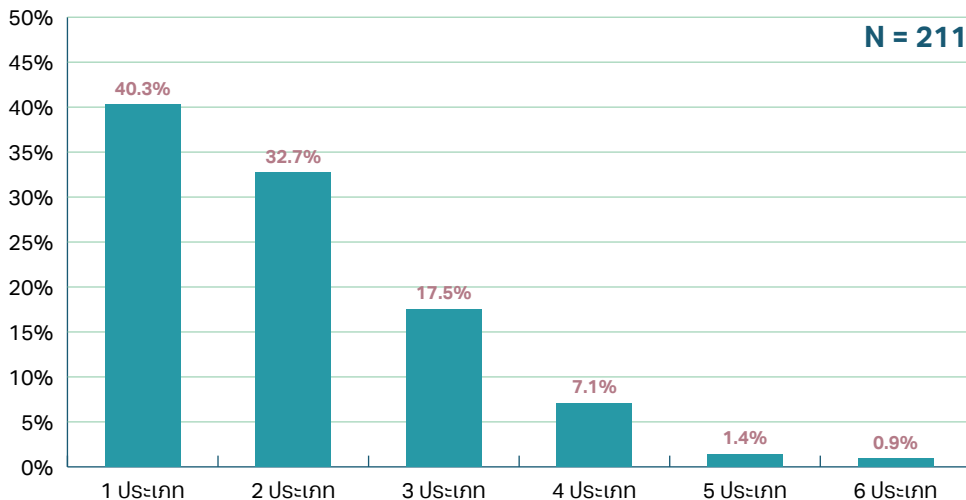
จำนวนสัญญาหนี้ต่อราย

ในแง่ของจำนวนสัญญาสินเชื่อของลูกค้าในแต่ละราย จากข้อมูลของลูกค้านี้ 211 คน พบว่าโดยเฉลี่ยลูกค้ามีจำนวนสัญญา 2.5 สัญญาต่อราย โดยส่วนใหญ่หรือร้อยละ 80.1 ของลูกค้าทั้งหมดมีสัญญาสินเชื่อ 1-3 สัญญา อีกร้อยละ 13.8 มีสัญญาสินเชื่อ 4-6 สัญญา และลูกค้าที่เหลือร้อยละ 6.1 มีสัญญาสินเชื่อมากกว่า 6 สัญญาขึ้นไป รายละเอียดดังแสดงในรูปที่ 8

รูปที่ 8 จำนวนสัญญาที่เชื่อต่อรายของลูกหนี้ (หน่วย: ร้อยละของลูกหนี้ทั้งหมด)

เมื่อจำแนกสัญญาสินเชื่อของลูกหนี้แต่ละรายตามประเภทสินเชื่อ พบว่าโดยเฉลี่ยลูกหนี้จะมีจำนวนประเภทสินเชื่อ 2 ประเภทต่อราย โดยลูกหนี้ส่วนใหญ่มีสินเชื่อเพียง 1-2 ประเภทเท่านั้น (ร้อยละ 40.3 และ 32.7 ตามลำดับ) ในขณะที่มีลูกหนี้ราวร้อยละ 2.3 มีสินเชื่อมากกว่า 4 ประเภทขึ้นไป และสูงสุดอยู่ที่ 6 ประเภทสินเชื่อต่อลูกหนี้ 1 คน รายละเอียดดังแสดงในรูปที่ 9

รูปที่ 9 จำนวนประเภทสินเชื่อต่อรายของลูกหนี้ (หน่วย: ร้อยละของลูกหนี้ทั้งหมด)

หลักประกันสินเชื่อของลูกหนี้

ข้อมูลหลักประกันสินเชื่อจะมีเฉพาะลูกหนี้ของธนาคารพาณิชย์หรือสถาบันการเงินเฉพาะกิจของรัฐเท่านั้น จากข้อมูลลูกหนี้ 257 คน มีหนี้กับสถาบันการเงินทั้งหมด 19 แห่ง¹ พบว่าสถาบันการเงินมีสัดส่วนลูกหนี้ที่มีหลักประกันต่อลูกหนี้ที่ไม่มีหลักประกันเฉลี่ยอยู่ที่ 7 ต่อ 3 โดยร้อยละ 60-80 ของลูกหนี้ของสถาบันการเงินแต่ละแห่งมีหลักประกันสินเชื่ออย่างน้อย 1 ประเภท ขณะที่อีกร้อยละ 20-40 ของลูกหนี้ไม่มีหลักประกันสินเชื่อ ส่วนสถาบันการเงินที่ลูกหนี้ทั้งหมดมีหลักประกันสินเชื่อมี 7 แห่ง ได้แก่ ธนาคารเกียรตินาคินภัทร, ธนาคารทีสโก้, ธนาคารแลนด์ แอนด์ เฮ้าส์, ธนาคารสแตนดาร์ดชาร์เตอร์ด (ไทย), ธนาคารไอซีบีซี (ไทย), ธนาคารไทยเครดิตเพื่อรายย่อย และธนาคารอาคารสงเคราะห์ ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 สัดส่วนลูกหนี้ที่มีหลักประกันสินเชื่อกับแต่ละธนาคาร

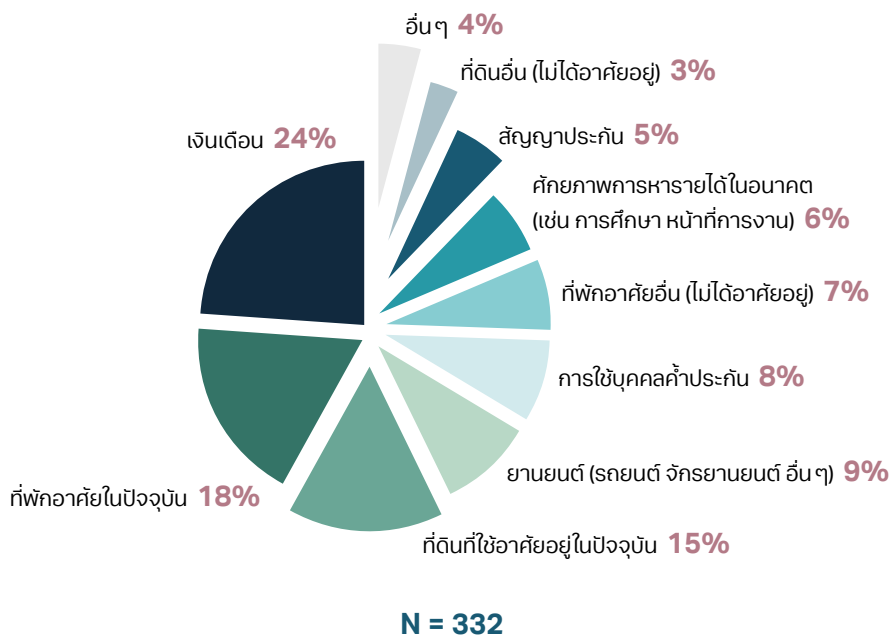
สถาบันการเงิน	จำนวนลูกหนี้ของ สถาบันการเงิน (คน)	สัดส่วนลูกหนี้ที่มี หลักประกันสินเชื่อ (ร้อยละ)	
		ไม่มี	มี (อย่างน้อย 1 ประเภท)
ธนาคารกรุงเทพ (BBL)	28	21.4	78.6
ธนาคารกรุงไทย (KTB)	74	24.3	75.7
ธนาคารกรุงศรีอยุธยา (BAY)	59	25.4	74.6
ธนาคารกสิกรไทย (KBANK)	52	36.5	63.5
ธนาคารเกียรตินาคินภัทร (KKP)	9	-	100.0
ธนาคารซีไอเอ็มบี ไทย (CIMB)	5	40.0	60.0
ธนาคารทหารไทยธนชาต (TTB)	41	14.6	85.4
ธนาคารทีสโก้ (TISCO)	6	-	100.0
ธนาคารไทยพาณิชย์ (SCB)	68	35.3	64.7
ธนาคารยูโอบี (UOB)	21	23.8	76.2
ธนาคารแลนด์ แอนด์ เฮ้าส์ (LH BANK)	3	-	100.0
ธนาคารสแตนดาร์ดชาร์เตอร์ด (ไทย)	2	-	100.0
ธนาคารไอซีบีซี (ไทย) (ICBC)	1	-	100.0
ธนาคารไทยเครดิตเพื่อรายย่อย (TCR)	2	-	100.0

¹ ในจำนวนนี้มี 2 สถาบันการเงิน คือ ธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย (EXIM) และธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย (IBANK) ที่ไม่มีลูกหนี้ในกลุ่มตัวอย่าง

สถาบันการเงิน	จำนวนลูกหนี้ของ สถาบันการเงิน (คน)	สัดส่วนลูกหนี้ที่มี หลักประกันสินเชื่อ (ร้อยละ)	
		ไม่มี	มี (อย่างน้อย 1 ประเภท)
สถาบันการเงินอื่นๆ (Other)	27	22.2%	77.8%
ธนาคารพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม แห่งประเทศไทย (SME Bank)	6	33.3%	66.7%
ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ร.ก.ส.)	6	16.7%	83.3%
ธนาคารออมสิน (GSB)	54	20.4%	79.6%
ธนาคารอาคารสงเคราะห์ (GHB)	30	-	100.0%

ที่มา: แนวร่วมการเงินที่เป็นธรรมประเทศไทย, จากจำนวนลูกหนี้ทั้งหมด 257 คน โดยแต่ละคนอาจมีหนี้กับหลายสถาบันการเงิน

สำหรับประเภทของสินทรัพย์ที่ลูกหนี้ใช้เป็นหลักประกัน ข้อมูลจากลูกหนี้ที่มีหลักประกันสินเชื่ออย่างน้อย 1 ประเภท ที่ยินดีให้ข้อมูลหลักประกันทั้งหมด 332 รายการ พบว่าหลักประกันสินเชื่อ 5 อันดับแรกที่ลูกหนี้ใช้ ได้แก่ เงินเดือน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 24 ของจำนวนหลักประกันสินเชื่อทั้งหมด รองลงมาคือที่พักและที่ดินที่ใช้อาศัยอยู่ปัจจุบัน รวมร้อยละ 33, รถยนต์ จักรยานยนต์ และยานยนต์อื่นๆ ร้อยละ 9 และใช้บุคคลค้ำประกัน ร้อยละ 8 รายละเอียดดังแสดงในรูปที่ 10

รูปที่ 10 ประเภทหลักประกันสินเชื่อของลูกหนี้ (หน่วย: ร้อยละ)

เมื่อวิเคราะห์ภาระหนี้ต่อเดือนจำแนกตามอาชีพ จากข้อมูลของลูกหนี้ที่ยินดีให้ข้อมูลรายได้ 131 คน อาชีพที่มีภาระหนี้ต่อเดือนสูงสุดคือ อาชีพธุรกิจส่วนตัว โดยมีภาระหนี้อยู่ที่ 75,547.34 บาท ต่อเดือน รองลงมาเป็นพนักงานบริษัท 30,959.44 บาทต่อเดือน และเกษตรกร 30,002.00 บาท ต่อเดือน อย่างไรก็ตาม หากเปรียบเทียบอัตราส่วนหนี้ต่อรายได้ต่อเดือน (DSR) ก่อนการระบาดของโควิด-19 พบว่าอาชีพที่มีอัตราส่วนหนี้ต่อรายได้ต่อเดือน (DSR) สูงที่สุด 5 อันดับแรกคือ เกษตรกร นักศึกษา เจ้าของธุรกิจ พนักงานบริษัท และข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ [อัตราส่วนหนี้ต่อรายได้ต่อเดือน (DSR) เท่ากับ 200.00%, 112.90%, 62.60%, 58.90% และ 56.80% ตามลำดับ] โดยหลังจากการระบาด เกือบทุกอาชีพมีภาระหนี้ต่อรายได้ของลูกหนี้เพิ่มขึ้น โดยอาชีพที่มีอัตราส่วนหนี้ต่อรายได้ต่อเดือน (DSR) เพิ่มขึ้นมากที่สุดคือ กลุ่มคนว่างงานในปัจจุบัน เพิ่มขึ้นร้อยละ 543.20 โดยอาจมีสาเหตุมาจากการต้องออกจากงานเนื่องจากสภาพเศรษฐกิจที่ได้รับผลกระทบจากการระบาดของโควิด-19 รองลงมาเป็น อาชีพเกษตรกร เพิ่มขึ้นร้อยละ 400 อาชีพธุรกิจส่วนตัว เพิ่มขึ้นร้อยละ 155.80 อาชีพนักศึกษา เพิ่มขึ้นร้อยละ 109.60 และอาชีพรับจ้างอิสระหรือฟรีแลนซ์ เพิ่มขึ้นร้อยละ 47.00 อัตราการเพิ่มขึ้นเกือบเท่าตัวของอัตราส่วนหนี้ต่อรายได้ต่อเดือน (DSR) นี้ สะท้อนให้เห็นว่าอาชีพเหล่านี้กำลังประสบปัญหาอย่างหนักจากรายได้ต่อเดือนที่ไม่พอชำระหนี้ และต้องหาวิธีการจัดการหนี้อย่างเร่งด่วน ทั้งการจัดการหนี้ด้วยตัวเอง และการเข้ามาช่วยเหลือของภาครัฐ ดังแสดงในตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ภาระหนี้ต่อเดือนของลูกหนี้แยกตามอาชีพ

อาชีพ	จำนวนลูกหนี้ที่ให้ข้อมูลภาระหนี้ต่อรายได้ (คน)	จำนวนลูกหนี้ที่ให้ข้อมูลสัดส่วนหนี้ต่อรายได้ (คน)	ภาระหนี้ต่อเดือน (บาทต่อเดือน)	สัดส่วนหนี้ต่อรายได้เฉลี่ยก่อนการระบาด (ร้อยละ)	สัดส่วนหนี้ต่อรายได้เฉลี่ยหลังการระบาด (ร้อยละ)	การเปลี่ยนแปลงสัดส่วนหนี้ต่อรายได้เฉลี่ยก่อนและหลังการระบาด (ร้อยละ)
ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ	28	28	23,843.71	56.80	67.30	+10.50
พนักงานบริษัท	59	56	30,959.44	58.90	97.70	+38.80
ธุรกิจส่วนตัว	32	28	75,547.34	62.60	218.40	+155.80
ลูกจ้างรายวัน	1	1	1,000.00	12.50	12.50	0.00
ฟรีแลนซ์	9	8	12,877.56	40.80	87.80	+47.00
นักศึกษา	2	2	24,500.00	112.90	222.50	+109.60
เกษตรกร	1	1	30,002.00	200.00	600.00	+400.00
ว่างงาน	10	7	10,569.00	48.60	591.80	+543.20

ที่มา: แนวร่วมการเงินที่เป็นธรรมประเทศไทย, จากจำนวนลูกหนี้ที่ยินดีให้ข้อมูลภาระหนี้ 142 คน และจำนวนลูกหนี้ที่ยินดีให้ข้อมูลสัดส่วนหนี้ต่อรายได้ 131 คน

4

การจัดการหนี้ในช่วงโควิด-19 และผลของมาตรการ ช่วยเหลือลูกหนี้

วิธีการจัดการหนี้ของลูกหนี้

ผลกระทบของโควิด-19 ทำให้รายได้ของลูกหนี้หลังเกิดการระบาดโควิด-19 โดยเฉลี่ยลดลงประมาณร้อยละ 30 และอัตราส่วนหนี้ต่อรายได้ต่อเดือน (DSR) เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 56.9 เป็นร้อยละ 147.8 ลูกหนี้จึงหาวิธีการจัดการภาระหนี้โดยมีรูปแบบการจัดการหนี้หลัก 2 รูปแบบ ได้แก่

1

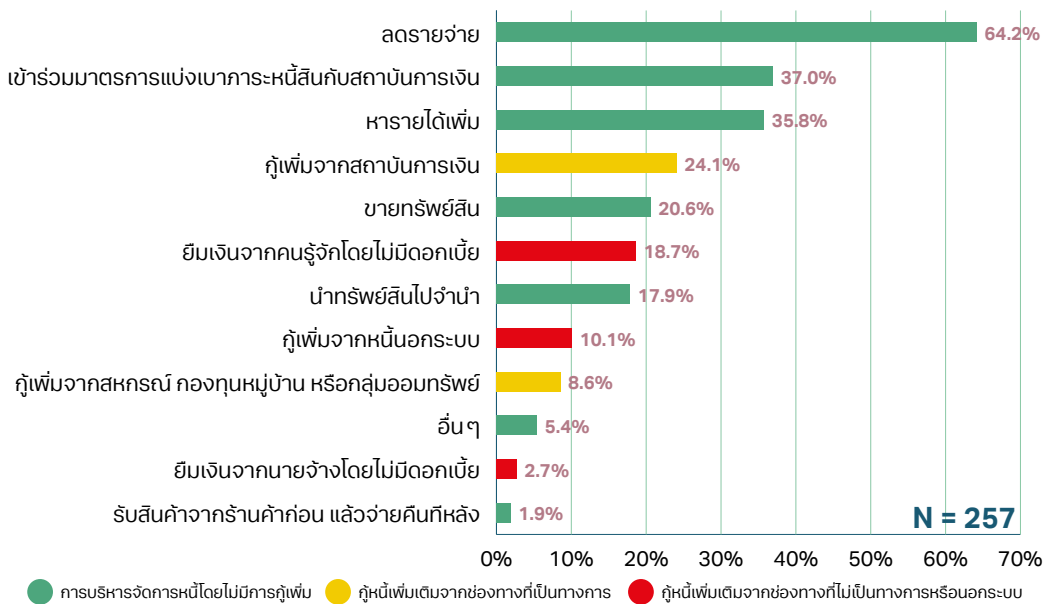
การจัดการหนี้ที่มีอยู่โดยไม่กู้ยืมเงินเพิ่มเติม แล้วพยายามบริหารจัดการด้านการเงินของตัวเองก่อน เช่น หาวิธีเพิ่มรายได้หรือลดรายจ่ายลง

2

การกู้ยืมเงินเพิ่มจากช่องทางที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ

จากข้อมูลของลูกหนี้ 257 คน ส่วนใหญ่ใช้วิธีการจัดการหนี้ที่มีอยู่แบบไม่มีการกู้เพิ่มเติม โดยมีการลดรายจ่ายร้อยละ 64.2 การเข้าร่วมมาตรการแบ่งเบาภาระหนี้สินกับสถาบันการเงินร้อยละ 37

และการหารายได้เพิ่มร้อยละ 35.8 หากรายได้ยังไม่พอจ่ายภาระหนี้สินและรายจ่ายจำเป็นต่างๆ ลูกหนี้จึงเลือกที่จะขายทรัพย์สิน โดยมีผู้เลือกแนวทางนี้ร้อยละ 20.6 หรือนำทรัพย์สินไปจำหน่าย ร้อยละ 17.9 และวิธีการจัดการหนี้แบบกู้หรือยืมเงินเพิ่มเติม แบ่งเป็นช่องทางที่เป็นทางการ ได้แก่ การกู้เงินเพิ่มจากสถาบันการเงินร้อยละ 24.1 และ กู้เพิ่มเติมจากสหกรณ์ กองทุนหมู่บ้าน หรือ กลุ่มออมทรัพย์ร้อยละ 8.6 และช่องทางไม่เป็นทางการหรือนอกระบบ ได้แก่ การยืมเงินจากคนรู้จักแบบไม่มีดอกเบี้ยร้อยละ 18.7 การกู้เงินจากหนี้นอกระบบร้อยละ 10.1 หรือยืมเงินจากนายจ้าง โดยไม่มีดอกเบี้ยร้อยละ 2.7 ดังแสดงในรูปที่ 11

รูปที่ 11 วิธีจัดการหนี้หลังการระบาดของลูกหนี้ (หน่วย: ร้อยละ)
ที่มา: แนวร่วมการเงินที่เป็นธรรมประเทศไทย
หมายเหตุ: ลูกหนี้แต่ละรายมีวิธีจัดการหนี้ได้หลายประเภท

หากวิเคราะห์ตามลักษณะการจัดการภาระหนี้และอาชีพ โดยเปรียบเทียบสัดส่วนการจัดการหนี้แบบไม่กู้เพิ่มต่อการจัดการหนี้แบบกู้เพิ่ม จากข้อมูลของลูกหนี้ 257 ราย โดยแยกรายอาชีพ อาชีพส่วนใหญ่เลือกวิธีการจัดการหนี้โดยไม่กู้เงินเพิ่มเป็นหลัก ขณะที่ลูกหนี้ที่เป็นเกษตรกรและลูกจ้างรายวันเลือกจัดการหนี้โดยการกู้เงินเพิ่มเป็นหลัก สันนิษฐานว่าเนื่องจากเกษตรกรและลูกจ้างรายวันมีเงินออมน้อยมากหรือไม่มีเลย การรับมือกับหนี้สินจึงมีทางออกเดียวเท่านั้นคือ ไปกู้เพิ่มเพื่อมา “โปะ” หรือชำระหนี้เดิม

สำหรับวิธีการจัดการหนี้แบบไม่มีการกู้หรือยืมเงินเพิ่มเติม ลูกหนี้ทุกอาชีพจัดการภาระหนี้สินด้วยการลดรายจ่ายประมาณร้อยละ 57-70 ของลูกหนี้ทั้งหมดของแต่ละอาชีพ รองลงมาเป็นการหารายได้เพิ่มประมาณร้อยละ 19-44 และเลือกที่จะเข้าร่วมมาตรการแบ่งเบาภาระหนี้สินกับสถาบันการเงินประมาณร้อยละ 20-45 อย่างไรก็ตาม การสำรวจครั้งนี้ไม่พบว่าลูกหนี้ที่เป็นเกษตรกรเข้า

ร่วมมาตรการแบ่งเบาภาระหนี้สินของรัฐ เนื่องจากมาตรการของรัฐเน้นไปที่ลูกหนี้รายย่อยและลูกหนี้ธุรกิจ กลุ่มอาชีพที่เลือกจัดการหนี้โดยการเข้ามาตราการดังกล่าว ส่วนใหญ่เป็นลูกหนี้ที่มีธุรกิจส่วนตัวร้อยละ 44.8 รองลงมาเป็นข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ และพนักงานบริษัทที่ร้อยละ 37.3 และ 35.4 ตามลำดับ และเป็นกลุ่มลูกจ้างรายวันและฟรีแลนซ์ที่ร้อยละ 30.8 และ 20 ตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 6

สำหรับการจัดการหนี้แบบกู้หรือยืมเงินเพิ่มเติม ลูกหนี้ใช้วิธีกู้เงินจากสถาบันการเงินเป็นอันดับแรก ที่ร้อยละ 19-35 โดยลูกหนี้ที่ใช้วิธีนี้ส่วนใหญ่มีอาชีพทำธุรกิจส่วนตัวที่ร้อยละ 34.5 รองลงมาเป็นพนักงานบริษัทที่ร้อยละ 23.2 และฟรีแลนซ์ที่ร้อยละ 15.4 วิธีการจัดการหนี้ในลำดับถัดมาคือการยืมเงินจากคนรู้จักโดยไม่มีดอกเบี้ยที่ร้อยละ 5-47 โดยลูกหนี้ที่ใช้วิธีนี้ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพฟรีแลนซ์ที่ร้อยละ 46.2 ลูกจ้างรายวันที่ร้อยละ 40 เกษตรกรที่ร้อยละ 28.6 และพนักงานบริษัทที่ร้อยละ 17.2 และวิธีการจัดการหนี้แบบการกู้ยืมเพิ่มเติมอีกอย่างหนึ่งที่ได้รับคามนิยมคือการกู้หนีนอกระบบที่ร้อยละ 3-40 โดยลูกหนี้ที่มีอาชีพลูกจ้างรายวันและเกษตรกรที่ร้อยละ 40 และ 28.6 ตามลำดับ จะเป็นกลุ่มที่หาเงินเพิ่มจากช่องทางนี้เป็นหลัก รายละเอียดดังตารางที่ 6

นอกจากนี้ ตารางที่ 6 ยังสะท้อนวิธีการจัดการภาระหนี้และช่องว่างของการเข้าถึงบริการทางการเงินในแต่ละอาชีพ ซึ่งสามารถวิเคราะห์จำแนกตามอาชีพดังรายละเอียดต่อไปนี้

ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ มีวิธีการจัดการหนี้ด้วยการลดรายจ่ายของตัวเองเป็นหลักที่ร้อยละ 64.7 และเข้าร่วมมาตรการการแบ่งเบาภาระหนี้สินกับสถาบันการเงินที่ร้อยละ 37.3 รองลงมาเป็นการกู้หรือยืมเงินเพิ่ม โดยส่วนใหญ่จะกู้เงินผ่านสหกรณ์ กองทุนหมู่บ้าน หรือกลุ่มออมทรัพย์ที่ร้อยละ 23.5 และกู้เพิ่มจากสถาบันการเงินที่ร้อยละ 19.6 เมื่อพิจารณาช่องทางที่ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจใช้แก้ปัญหาภาระหนี้ จะเห็นว่าส่วนใหญ่เป็นช่องทางที่เป็นทางการ โดยเฉพาะเมื่อกู้ยืมเพิ่มเติม มักกู้ผ่านสหกรณ์ออมทรัพย์ของหน่วยงานตนเอง ทั้งนี้ อาจเพราะสหกรณ์ออมทรัพย์ของหน่วยงานของตนมักให้ต้นทุนการกู้ยืมที่ต่ำกว่าสถาบันการเงินทั่วไปและให้สิทธิประโยชน์อื่นๆ กับลูกหนี้ที่เป็นข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ

พนักงานบริษัท มีวิธีการจัดการหนี้แบบไม่กู้เพิ่มเป็นหลัก โดยลูกหนี้ที่มีอาชีพนี้ส่วนใหญ่ร้อยละ 69.7 เลือกที่จะลดรายจ่ายของตัวเอง รองลงมาเลือกหารายได้เพิ่มที่ร้อยละ 40.4 และเข้าร่วมมาตรการแบ่งเบาภาระหนี้สินของภาครัฐที่ร้อยละ 35.4 ส่วนการจัดการหนี้แบบกู้เพิ่มนั้น พนักงานส่วนใหญ่เลือกช่องทางที่เป็นทางการมากที่สุดคือ กู้ยืมเงินจากสถาบันการเงินที่ร้อยละ 23.2 รองลงมาเป็นการยืมเงินจากคนรู้จักแบบไม่คิดดอกเบี้ยร้อยละ 17.2 ซึ่งแตกต่างจากข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจที่มุ่งเน้นที่การกู้ยืมผ่านสหกรณ์ออมทรัพย์

ธุรกิจส่วนตัว มีวิธีการจัดการหนี้แบบไม่กู้เพิ่มเหมือนกับพนักงานบริษัทและข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจเช่นเดียวกัน โดยเน้นไปที่การจัดการหนี้แบบลดรายจ่ายที่ร้อยละ 58.6 และเข้าร่วมมาตรการแบ่งเบาภาระหนี้สินที่ร้อยละ 44.8 ทั้งนี้ สัดส่วนลูกหนี้ที่เข้าร่วมมาตรการในกลุ่มผู้ทำธุรกิจ

ตารางที่ 6 การจัดการหนี้หลังการระบอบอาชัพของลูกหนี้

วิธีการจัดการหนี้ (หน่วย: ร้อยละ)	ข้าราชการ/ พนักงาน รัฐวิสาหกิจ	พนักงานบริษัท	ธุรกิจส่วนตัว	ลูกจ้างรายวัน	ฟรีแลนซ์	นักศึกษา	เกษตรกร	ว่างงาน
การจัดการหนี้แบบไม่กู้เงินเพิ่ม								
ลดรายจ่าย	64.7	69.7	58.6	40.0	61.5	66.7	57.1	68.8
หารายได้เพิ่ม	19.6	40.4	37.9	40.0	38.5	33.3	28.6	43.8
เข้าร่วมมาตรการแบ่งเบาภาระหนี้สินกับ สถาบันการเงิน	37.3	35.4	44.8	20.0	30.8	0.0	0.0	43.8
ขายทรัพย์สิน	17.6	17.2	34.5	0.0	7.7	0.0	28.6	12.5
นำทรัพย์สินไปจำหน่าย	9.8	16.2	20.7	20.0	7.7	33.3	14.3	50.0
การจัดการหนี้แบบกู้หรือยืมเงินเพิ่ม								
กู้เพิ่มจากสถาบันการเงิน	19.6	23.2	34.5	20.0	15.4	0.0	14.3	25.0
กู้เพิ่มจากสหกรณ์ กองทุนหมู่บ้าน หรือ กลุ่มออมทรัพย์	23.5	3.0	3.4	0.0	0.0	0.0	14.3	12.5
ยืมเงินจากคนรู้จักโดยไม่มีดอกเบี้ย	5.9	17.2	19.0	40.0	46.2	33.3	28.6	31.3
ยืมเงินจากนายจ้างโดยไม่มีดอกเบี้ย	2.0	2.0	3.4	0.0	0.0	0.0	14.3	0.0
กู้เพิ่มจากหนี้นอกระบบ	3.9	8.1	12.1	40.0	7.7	0.0	28.6	12.5
รับสินค้าจากร้านค้าก่อน แล้วจ่ายคืน ทีหลัง	0.0	2.0	1.7	20.0	0.0	33.3	0.0	0.0
การจัดการหนี้อื่นๆ								
อื่นๆ เช่น ใช้เงินออม, ยืมญาติแบบ มีดอกเบี้ย, ไม่ใช้สิทธิลดหย่อนภาษี ที่เคยใช้ ฯลฯ	9.8	3.0	5.2	0.0	7.7	0.0	0.0	6.3

● วิธีการที่ลูกหนี้เลือกใช้ในการจัดการภาระหนี้สูงสุด 3 อันดับแรก

● ลูกหนี้ไม่เลือกจัดการหนี้ด้วยวิธีดังกล่าวเลย

ที่มา: แนวร่วมการเงินที่เป็นธรรมประเทศไทย, จากจำนวนลูกหนี้ 257 คน

ส่วนตัวเป็นกลุ่มที่มีสัดส่วนมากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มอาชีพอื่น ในส่วนของช่องทางการกู้เงินเพิ่มเติมเพื่อมาบริหารจัดการหนี้ของผู้เป็นเจ้าของกิจการ ส่วนใหญ่มักกู้ผ่านช่องทางที่เป็นทางการคือ สถาบันการเงินที่ร้อยละ 34.5 และเลือกวิธีการยืมเงินจากคนรู้จักแบบไม่มีดอกเบี้ยที่ร้อยละ 19

ลูกจ้างรายวัน ส่วนใหญ่มีวิธีการจัดการหนี้โดยการลดรายจ่ายและเพิ่มรายได้ (ร้อยละ 40 ทั้งสองวิธี) รองลงมาลูกจ้างรายวันจะเลือกวิธีการจัดการภาระหนี้โดยการกู้หรือยืมเพิ่ม ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการยืมเงินจากคนรู้จักโดยไม่มีดอกเบี้ยและการกู้นอกระบบ (ร้อยละ 40 ทั้งสองวิธี) ขณะที่ช่องทางที่ลูกจ้างรายวันไม่ได้เลือก หรืออาจจะไม่สามารถเข้าถึงช่องทางดังกล่าวคือ การกู้ยืมจากสหกรณ์ กองทุนหมู่บ้าน หรือกลุ่มออมทรัพย์ และการยืมเงินจากนายจ้างโดยไม่มีดอกเบี้ย อย่างไรก็ตาม ผลการวิเคราะห์อาจคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างที่มีอาชีพลูกจ้างรายวันมีจำนวนค่อนข้างน้อย

รับจ้างอิสระหรือฟรีแลนซ์ มีวิธีการจัดการหนี้แบบไม่กู้เพิ่มด้วยวิธีลดรายจ่ายและเพิ่มรายได้ (ร้อยละ 61.5 และ 38.5 ตามลำดับ) เช่นเดียวกันกับพนักงานบริษัท ผู้ประกอบธุรกิจส่วนตัว และลูกจ้างรายวัน ในส่วนของวิธีการจัดการหนี้แบบกู้/ยืมเพิ่มนั้น ส่วนมากกลุ่มอาชีพฟรีแลนซ์จะยืมเงินจากคนรู้จักโดยไม่มีดอกเบี้ย (ร้อยละ 46.2) ขณะที่ช่องทางการกู้/ยืมเงินที่กลุ่มอาชีพรับจ้างอิสระไม่ได้เลือกคือ การกู้เพิ่มจากสหกรณ์ กองทุนหมู่บ้าน หรือกลุ่มออมทรัพย์ และยืมเงินจากนายจ้างโดยไม่มีดอกเบี้ย ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะการเข้าถึงแหล่งเงินทุนที่กลุ่มอาชีพลักษณะนี้ไม่สามารถเข้าถึงได้ อย่างไรก็ตาม ผลการวิเคราะห์อาจคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างที่มีอาชีพรับจ้างอิสระหรือฟรีแลนซ์มีจำนวนค่อนข้างน้อย

เกษตรกร มีวิธีการจัดการหนี้ทั้งสองแบบคือ ไม่กู้เพิ่มและกู้เพิ่ม โดยแบบไม่กู้เพิ่มนั้นกลุ่มเกษตรกรมักลดรายจ่าย หารายได้เพิ่ม และขายทรัพย์สินของตนที่ร้อยละ 57.1, 28.6 และ 28.6 ตามลำดับ ในส่วนของ การกู้/ยืมเพิ่มเติมนี้ กลุ่มอาชีพเกษตรกรเน้นไปที่การยืมเงินจากคนรู้จักโดยไม่มีดอกเบี้ยและกู้เพิ่มนอกระบบ (ร้อยละ 28.6 ทั้งสองวิธี) ขณะที่วิธีการจัดการหนี้ที่เกษตรกรไม่ได้เลือกตอบเลยคือ การเข้าร่วมมาตรการแบ่งเบาภาระหนี้สิน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าเกษตรกรเป็นกลุ่มอาชีพที่การช่วยเหลือของมาตรการแบ่งเบาภาระหนี้สินไม่ครอบคลุมถึงกลุ่มคนเหล่านี้ อย่างไรก็ตาม ผลการวิเคราะห์อาจคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างที่มีอาชีพเกษตรกรมีจำนวนค่อนข้างน้อย

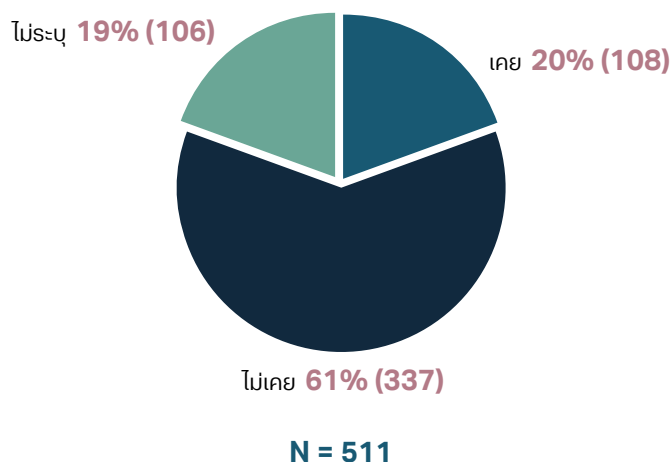
นักศึกษา มักใช้วิธีการจัดการหนี้โดยการลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ นำทรัพย์สินไปจำนำ และยืมเงินจากคนรู้จักโดยไม่มีดอกเบี้ยที่ร้อยละ 66.7, 33.3, 33.3, และ 33.3 ตามลำดับ อย่างไรก็ตาม ผลการวิเคราะห์อาจคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษามีจำนวนค่อนข้างน้อย

ว่างงาน มีวิธีการจัดการหนี้เน้นไปที่การไม่กู้เพิ่ม โดยการลดรายจ่าย นำเอาทรัพย์สินไปจำนำ หารายได้เพิ่ม และเข้าร่วมมาตรการแบ่งเบาภาระหนี้สินที่ร้อยละ 68.8, 50, 43.8 และ 43.8

ตามลำดับ ในส่วนของการกู้/ยืมเพิ่มเพื่อจัดการหนี้สิน ส่วนใหญ่ร้อยละ 31.3 เลือกยืมเงินจากคนรู้จักโดยไม่มีดอกเบี้ย ขณะที่วิธีการที่กลุ่มคนว่างงานไม่ได้เลือกเป็นวิธีการจัดการหนี้เลยคือการยืมเงินจากนายจ้างโดยไม่มีดอกเบี้ย ซึ่งสะท้อนให้เห็นการเข้าถึงแหล่งเงินทุนดังกล่าวและคุณสมบัติของผลกับลักษณะของกลุ่มอาชีพ อย่างไรก็ตาม ผลการวิเคราะห์อาจคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างที่ว่างงานมีจำนวนค่อนข้างน้อย

การเจรจาปรับโครงสร้างหนี้ของลูกค้า

ก่อนที่ธนาคารแห่งประเทศไทย (ธปท.) ร่วมกับสมาคมธนาคารไทย จะประกาศมาตรการให้ความช่วยเหลือลูกหนี้ที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 พบว่าลูกหนี้ส่วนใหญ่ไม่เคยเจรจาปรับโครงสร้างหนี้กับสถาบันการเงินมาก่อน โดยคิดเป็นร้อยละ 61 ของสัญญาสินเชื่อของลูกค้าทั้งหมด และมีลูกหนี้เพียงร้อยละ 20 ของสัญญาสินเชื่อของลูกค้าทั้งหมดที่เคยเจรจาปรับโครงสร้างหนี้กับสถาบันการเงิน ทั้งนี้ มีลูกหนี้ร้อยละ 19 ของสัญญาสินเชื่อทั้งหมดที่ไม่เปิดเผยข้อมูล ดังแสดงในรูปที่ 12

รูปที่ 12 การเจรจากับเจ้าหนี้ก่อนมีมาตรการของ สปท. (หน่วย: ร้อยละของจำนวนสัญญาทั้งหมด)

มาตรการช่วยเหลือลูกหนี้ของ สปท.

การเข้าร่วมมาตรการช่วยเหลือของลูกค้าในภาพรวม

หากพิจารณาลูกหนี้ที่สามารถเข้าร่วมมาตรการแบ่งเบาภาระหนี้จากสถาบันการเงิน 257 ราย มีลูกหนี้ที่ยินดีให้ข้อมูลจำนวน 165 คน โดยพบว่าลูกหนี้ส่วนใหญ่เลือกที่จะไม่เข้ามาตราการช่วยเหลือของสถาบันการเงินที่ร้อยละ 35.8 ขณะที่มีลูกหนี้ที่เข้าร่วมมาตรการช่วยเหลือกับสถาบันการเงินอย่างน้อย 1 แห่ง ร้อยละ 28.4 ทั้งนี้ มีลูกหนี้ร้อยละ 17.1 ที่เข้าร่วมมาตรการกับสถาบันการเงินทุกแห่งที่ตนมีหนี้อยู่ รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 7

ตารางที่ 7 สัดส่วนลูกหนี้ที่เข้าร่วมมาตรการช่วยเหลือของ สปก.

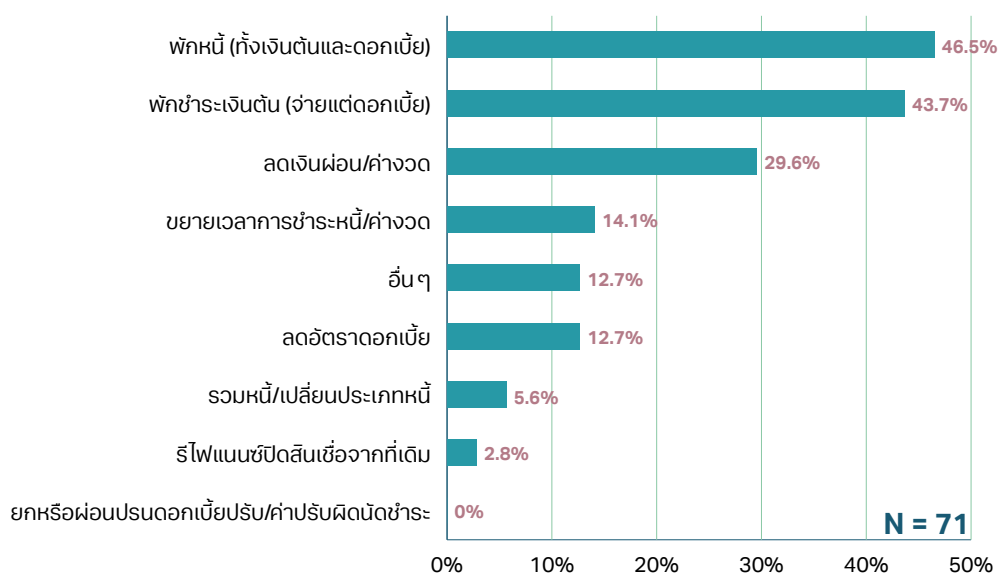
สถานะของลูกหนี้	จำนวนลูกหนี้ (คน)	สัดส่วนต่อลูกหนี้ทั้งหมด (ร้อยละ)
ได้เข้าร่วมมาตรการกับสถาบันการเงินทุกแห่งที่ตนมีหนี้อยู่	44	17.1
ไม่ได้เข้าร่วมมาตรการกับสถาบันการเงินทุกแห่งที่ตนมีหนี้อยู่	92	35.8
ได้เข้าร่วมมาตรการกับสถาบันการเงินบางแห่ง* ที่ตนมีหนี้อยู่	29	11.3
ไม่ระบุข้อมูล	92	35.8

ที่มา: แนวร่วมการเงินที่เป็นธรรมประเทศไทย, จากจำนวนลูกหนี้ทั้งหมด 257 คน

* เนื่องจากลูกหนี้แต่ละคนอาจมีเจ้าหนี้สถาบันการเงินหลายราย

มาตรการช่วยเหลือที่ลูกหนี้ได้เข้าร่วมทั้งหมด

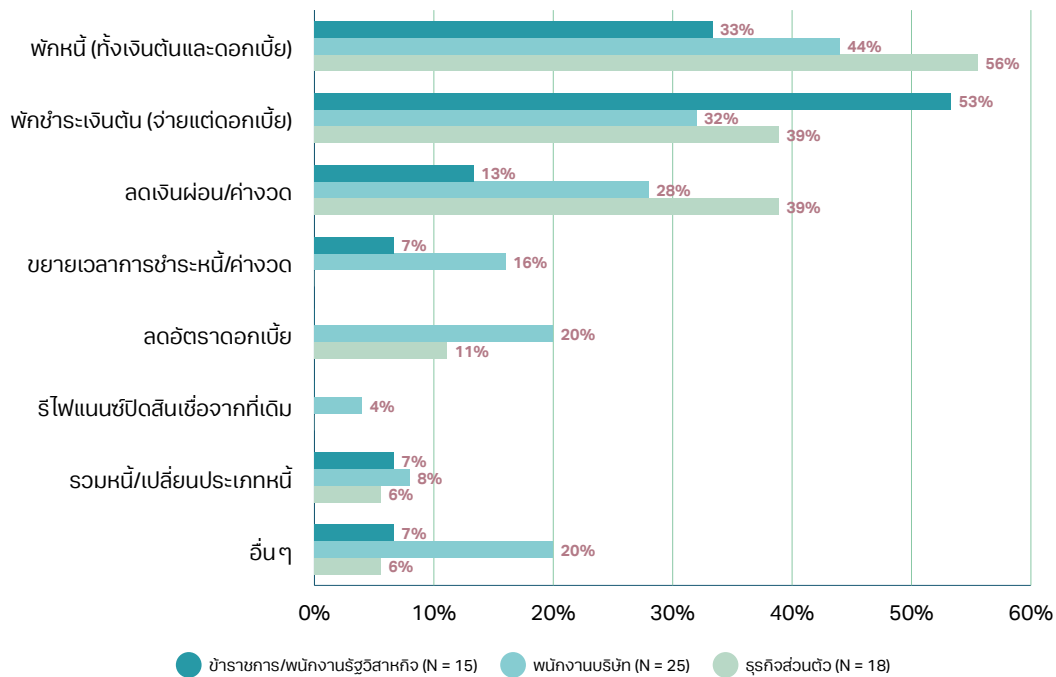
จากจำนวนลูกหนี้ทั้งหมด 257 คน มีลูกหนี้ที่ได้เข้ามามาตรการช่วยเหลือและให้ข้อมูลประเภทมาตรการที่ได้เข้าร่วม จำนวน 71 คน ทั้งที่ได้เข้าร่วมมาตรการกับสถาบันการเงินที่เป็นเจ้าหนี้ทุกแห่งหรือเข้าร่วมเพียงบางแห่ง โดยลูกหนี้แต่ละรายสามารถเข้าร่วมมาตรการช่วยเหลือได้มากกว่า 1 ประเภท พบว่าส่วนใหญ่ลูกหนี้เข้าร่วมมาตรการพักหนี้มากที่สุดที่ร้อยละ 46.5 รองลงมาลูกหนี้เข้าร่วมมาตรการพักชำระเงินต้นที่ร้อยละ 43.7 ลดเงินผ่อน/ค่างวดที่ร้อยละ 29.6 ขยายเวลาชำระหนี้ที่ร้อยละ 14.1 ลดอัตราดอกเบี้ยที่ร้อยละ 12.7 รวมหนี้หรือเปลี่ยนประเภทหนี้ที่ร้อยละ 5.6 และรีไฟแนนซ์ที่ร้อยละ 2.8 ดังแสดงในรูปที่ 13

รูปที่ 13 ประเภทมาตรการที่ลูกหนี้ได้เข้าร่วม (หน่วย: ร้อยละของลูกหนี้ทั้งหมดที่เข้าร่วมมาตรการ)

ที่มา: แนวร่วมการเงินที่เป็นธรรมประเทศไทย

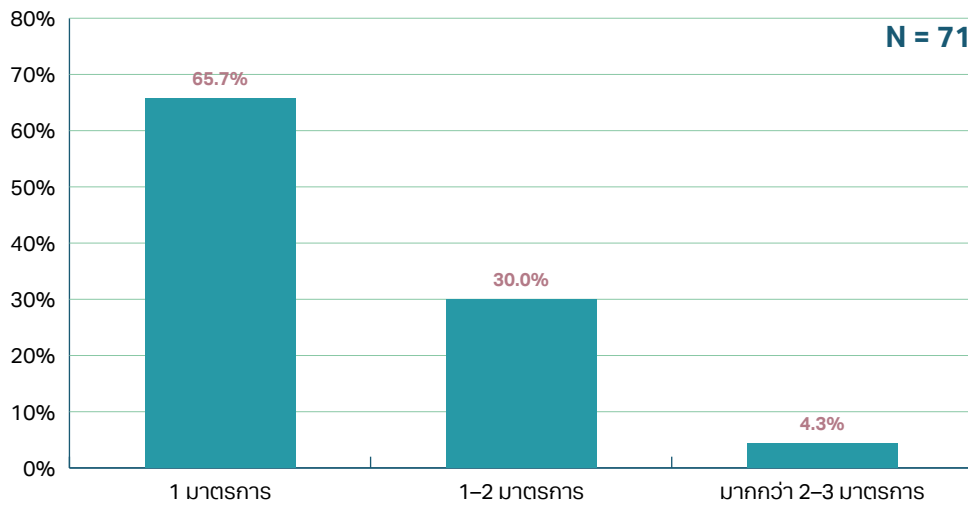
ขณะที่หากจำแนกตามอาชีพ การเข้ามามาตรการของลูกหนี้มีความแตกต่างกันไป โดยพบว่าอาชีพที่ได้เข้าร่วมมาตรการพักชำระหนี้มากที่สุดคือ ลูกหนี้ที่ประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัวที่ร้อยละ 56 ของลูกหนี้ทั้งหมดในแต่ละอาชีพที่เข้าร่วมมาตรการ ส่วนผู้ประกอบการส่วนใหญ่จะเข้าร่วมมาตรการพักชำระเงินต้น และเลือกจ่ายเพียงดอกเบี้ยที่ร้อยละ 53 ของลูกหนี้ทั้งหมดในแต่ละอาชีพที่เข้าร่วมมาตรการ แต่สำหรับพนักงานบริษัทจะเห็นว่าเป็นกลุ่มที่ได้เข้าร่วมทุกมาตรการ โดยเฉพาะพนักงานบริษัทมักได้เข้าร่วมมาตรการพักชำระหนี้ที่ร้อยละ 44 ของลูกหนี้ทั้งหมดในแต่ละอาชีพที่เข้าร่วมมาตรการ ดังแสดงในรูปที่ 14

รูปที่ 14 ประเภทมาตรการที่ลูกหนี้ได้เข้าร่วมตามอาชีพ (หน่วย: ร้อยละของลูกหนี้ทั้งหมดในแต่ละอาชีพที่เข้าร่วมมาตรการ)
ที่มา: แนวร่วมการเงินที่เป็นธรรมประเทศไทย

ทั้งนี้ ผลการเข้าร่วมมาตรการของลูกหนี้แต่ละสายอาชีพ สะท้อนให้เห็นว่าผู้ประกอบการอาชีพธุรกิจส่วนตัวที่ส่วนใหญ่ได้พักชำระหนี้ เนื่องจากไม่สามารถดำเนินกิจการได้ และขาดรายได้ในช่วงการระบาดของโควิด-19 จึงจำเป็นต้องพักชำระหนี้ ส่วนผู้ประกอบการอาชีพธุรกิจส่วนตัวที่ได้เข้าร่วมมาตรการอื่นๆ เช่น ลดการผ่อนชำระหรือลดค่างวด หรือเลือกลดอัตราดอกเบี้ยเป็นต้น ถือเป็นกลุ่มธุรกิจที่ยังสามารถดำเนินกิจการได้ แต่รายได้อาจน้อยกว่าช่วงก่อนการระบาดของโควิด-19 ส่วนกลุ่มอาชีพพนักงานบริษัทที่ได้เข้าร่วมทุกมาตรการ สะท้อนให้เห็นการลดลงของรายได้จากการทำงาน เช่น อาจถูกลดเงินเดือน ไม่ได้รับค่าตอบแทนล่วงเวลา (OT) เนื่องจากต้องทำงานที่บ้าน ฯลฯ ทำให้เป็นกลุ่มที่จำเป็นต้องพยายามเข้าร่วมมาตรการหนี้แทบทุกมาตรการอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ส่วนอาชีพข้าราชการถือเป็นกลุ่มที่ไม่ได้รับผลกระทบด้านรายได้มากนัก จะได้เข้าร่วมมาตรการพักชำระเงินต้นและยินดีจ่ายเพียงดอกเบี้ยเป็นส่วนใหญ่ และมีข้าราชการไม่กี่คนที่ได้รับการขยายระยะเวลาการชำระหนี้ หรือลดเงินผ่อนหรือลดค่างวด

ขณะที่ผลการสำรวจการเข้าร่วมมาตรการของลูกค้าแต่ละราย พบว่าลูกหนี้ได้เข้าร่วมมาตรการของสถาบันการเงินโดยเฉลี่ยจำนวน 1.3 มาตรการ โดยลูกหนี้ที่เข้าร่วมเพียง 1 มาตรการกับสถาบันการเงิน คิดเป็นร้อยละ 65.7 ของลูกหนี้ที่เข้าร่วมมาตรการทั้งหมด ส่วนลูกหนี้ร้อยละ 30 เข้าร่วมมาตรการตั้งแต่ 1-2 มาตรการ และมีลูกหนี้ร้อยละ 4.3 ที่เข้าร่วมมาตรการมากกว่า 2-3 มาตรการ ดังแสดงในรูปที่ 15

รูปที่ 15 จำนวนมาตรการต่อสถาบันการเงินที่ลูกหนี้ได้เข้าร่วม (หน่วย: ร้อยละของลูกค้าที่เข้าร่วมมาตรการ)
ที่มา: แนวร่วมการเงินที่เป็นธรรมประเทศไทย

สำหรับความพึงพอใจของลูกค้าต่อมาตรการช่วยเหลือ พบว่ามีลูกหนี้เพียง 11 คน (ร้อยละ 15) ที่เห็นว่ามาตรการช่วยให้บริหารจัดการภาระหนี้สินได้ และไม่ต้องขอความช่วยเหลือหรือมาตรการอื่นเพิ่มเติม ขณะที่ลูกหนี้ 64 คน คิดว่ามาตรการช่วยให้บริหารจัดการภาระหนี้สินได้บางส่วนและยังต้องการมาตรการเพิ่มเติมอีก และลูกหนี้ 41 คน คิดว่ามาตรการไม่สามารถช่วยบริหารจัดการภาระหนี้สินได้เลยและต้องการมาตรการเพิ่มเติม

อนึ่ง เนื่องจากลูกหนี้บางส่วนมีเจ้าหนี้มากกว่า 1 แห่ง ดังนั้นจึงมีลูกหนี้บางส่วนที่อาจพึงพอใจกับมาตรการช่วยเหลือของสถาบันการเงินหนึ่ง และไม่พึงพอใจกับมาตรการของอีกสถาบันการเงินหนึ่ง ดังแสดงในตารางที่ 8

ตารางที่ 8 ความพึงพอใจต่อมาตรการช่วยเหลือลูกหนี้

ความคิดเห็น/ความพึงพอใจ	จำนวนลูกหนี้* (หน่วย: คน)
มาตรการสามารถช่วยเหลือได้และไม่ต้องการมาตรการเพิ่มเติม	11
มาตรการสามารถช่วยเหลือได้บางส่วนและต้องการมาตรการเพิ่มเติม	64
มาตรการไม่สามารถช่วยเหลือได้และต้องการมาตรการเพิ่มเติม	41

ที่มา: แนวร่วมการเงินที่เป็นธรรมประเทศไทย

* จำนวนลูกหนี้รวมในตารางมากกว่าลูกหนี้ที่ได้เข้าร่วมมาตรการทั้งหมด (73 คน) เนื่องจากลูกหนี้มีเจ้าหนี้หลายแห่ง ดังนั้นลูกหนี้บางส่วนอาจพึงพอใจกับมาตรการของสถาบันการเงินแห่งหนึ่ง และไม่พึงพอใจกับมาตรการของสถาบันการเงินอีกแห่งหรือหลายแห่ง

สาเหตุของการไม่เข้าร่วมมาตรการช่วยเหลือลูกหนี้ของ ธปท.

จากจำนวนลูกหนี้ที่ไม่ได้เข้าร่วมมาตรการทั้งหมดกับสถาบันการเงินจำนวน 121 คน ในจำนวนนี้ส่วนใหญ่คือ 64 คน (ร้อยละ 53) ปฏิเสธการเข้าร่วมมาตรการ ลูกหนี้ 57 คน ไม่เข้าร่วมมาตรการเนื่องจากสถาบันการเงินไม่มีมาตรการช่วยเหลือ และที่เหลือ 15 คน ถูกสถาบันการเงินปฏิเสธคำขอเข้าร่วมมาตรการ ดังแสดงในตารางที่ 9

ตารางที่ 9 สาเหตุที่ลูกหนี้ไม่ได้เข้าร่วมมาตรการช่วยเหลือ

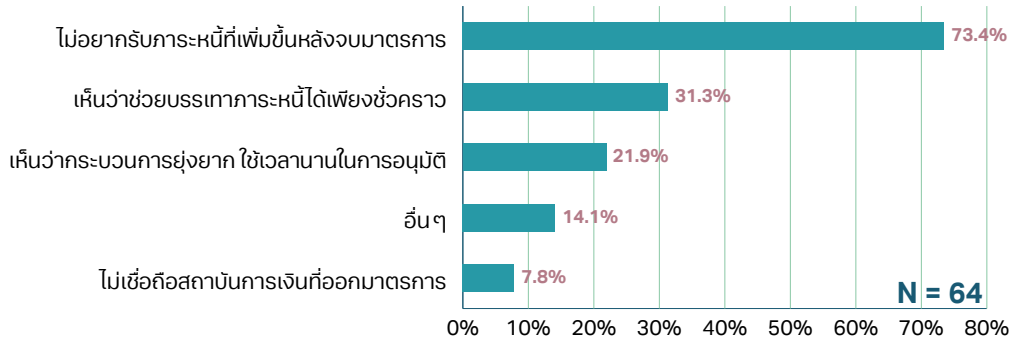
สาเหตุ	จำนวนลูกหนี้* (หน่วย: คน)
สถาบันการเงินไม่มีมาตรการช่วยเหลือ	57
ปฏิเสธที่จะเข้าร่วมมาตรการด้วยตนเอง	64
ถูกสถาบันการเงินปฏิเสธ	15

ที่มา: แนวร่วมการเงินที่เป็นธรรมประเทศไทย

* จำนวนลูกหนี้รวมในตารางมากกว่าลูกหนี้ที่ไม่ได้เข้าร่วมมาตรการทั้งหมด (121 คน) เนื่องจากลูกหนี้มีเจ้าหนี้หลายแห่ง ดังนั้นลูกหนี้บางส่วนอาจไม่เข้าร่วมมาตรการของสถาบันการเงินแต่ละแห่งด้วยเหตุผลแตกต่างกัน

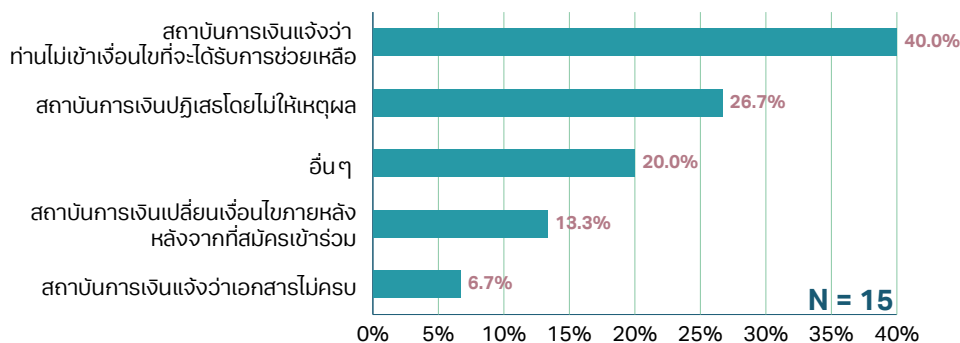
ทั้งนี้ สำหรับสาเหตุที่ลูกหนี้เลือกปฏิเสธการเข้าร่วมมาตรการ ลูกหนี้ส่วนใหญ่ที่ร้อยละ 73.4 ไม่ต้องการรับภาระหนี้สินที่เพิ่มขึ้นภายหลังจบมาตรการ ลูกหนี้ร้อยละ 31.3 ไม่เข้าร่วมมาตรการเนื่องจากคิดว่าการเข้าร่วมมาตรการช่วยบรรเทาภาระหนี้สินเพียงชั่วคราว ลูกหนี้ร้อยละ 21.9 คิดว่ากระบวนการในการเข้าร่วมมาตรการยุ่งยาก และใช้เวลาค่อนข้างนานในการอนุมัติ ลูกหนี้ร้อยละ 7.8 ระบุว่าไม่เชื่อถือสถาบันการเงินที่ออกมาตรการช่วยเหลือ

ทั้งนี้ ลูกหนี้บางส่วนราวร้อยละ 14.1 ปฏิเสธที่จะเข้าร่วมมาตรการด้วยสาเหตุอื่นๆ โดยมีสาเหตุการปฏิเสธ เช่น ประเมินว่าตนยังคงสามารถจ่ายชำระหนี้ขั้นต่ำได้ หรือจ่ายหนี้ปีละหนึ่งครั้งจึงเลือกไม่เข้าร่วม เป็นต้น ดังแสดงในรูปที่ 16

รูปที่ 16 สาเหตุที่ลูกหนี้เลือกปฏิเสธจะเข้าร่วมมาตรการช่วยเหลือเอง (หน่วย: ร้อยละของลูกหนี้ทั้งหมดที่ปฏิเสธร่วมมาตรการเอง)
ที่มา: แนวร่วมการเงินที่เป็นธรรมประเทศไทย

สำหรับลูกหนี้ที่ถูกสถาบันการเงินปฏิเสธคำขอเข้าร่วมมาตรการ พบว่าลูกหนี้ร้อยละ 40 ถูกปฏิเสธเนื่องจากสถานะของลูกหนี้ไม่ตรงตามเงื่อนไขที่จะได้รับการช่วยเหลือจากสถาบันการเงิน ลูกหนี้ร้อยละ 26.7 ถูกปฏิเสธโดยที่สถาบันการเงินมิได้ระบุเหตุผลใดๆ ลูกหนี้ร้อยละ 13.3 ถูกปฏิเสธเนื่องจากการปรับเปลี่ยนเงื่อนไขของมาตรการภายหลังจากสมัครเข้าร่วมมาตรการ และลูกหนี้ร้อยละ 6.7 ถูกปฏิเสธเนื่องจากเอกสารไม่ครบถ้วน ทั้งนี้ มีลูกหนี้รวมร้อยละ 20 ที่ถูกสถาบันการเงินปฏิเสธด้วยเหตุผลอื่นๆ โดยมีสาเหตุการปฏิเสธ เช่น ไม่มีการติดต่อกลับจากสถาบันการเงิน จำนวนผู้เข้าร่วมมาตรการเต็มโควตา เป็นต้น ดังแสดงในรูปที่ 17

รูปที่ 17 สาเหตุที่สถาบันการเงินปฏิเสธลูกหนี้ (หน่วย: ร้อยละของลูกหนี้ทั้งหมดที่ถูกสถาบันการเงินปฏิเสธ)
ที่มา: แนวร่วมการเงินที่เป็นธรรมประเทศไทย

การวิเคราะห์ปัจจัยที่กำหนดการเข้าร่วมมาตรการและมาตรการที่ลูกหนี้ต้องการ

จากแบบจำลองโลจิสต์ (Logit Model) ในประเด็นแรกที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยทางกายภาพหรือประชากรศาสตร์ที่กำหนดการได้เข้าร่วมมาตรการช่วยเหลือของลูกหนี้ ดังแสดงในตารางที่ 10 พบว่าปัจจัยดังกล่าวไม่มีนัยสำคัญทางสถิติต่อการเข้าร่วมมาตรการช่วยเหลือของลูกหนี้ ไม่ว่าจะเป็นอายุ จำนวนเจ้าหนี้ ภาระหนี้ การเปลี่ยนแปลงของรายได้หลังการระบาดของโควิด-19 อาชีพ หรือระดับการศึกษา สะท้อนว่าการเข้าร่วมมาตรการเป็นไปอย่างเท่าเทียมกันและไม่มีการกีดกันจากปัจจัยทางประชากรศาสตร์

ตารางที่ 10 ปัจจัยทางกายภาพหรือประชากรศาสตร์ที่กำหนดการเข้าร่วมมาตรการของลูกหนี้

ตัวแปรต้น: ปัจจัยกายภาพหรือประชากรศาสตร์	ตัวแปรตาม: โอกาสที่จะได้เข้าร่วมมาตรการ	
	ความน่าจะเป็นหรือโอกาสส่วนเพิ่ม หากตัวแปรต้นเพิ่มขึ้น 1 หน่วย ²	P-Value
อายุ (ปี)	0.42%	0.461
จำนวนเจ้าหนี้ (ราย)	-1.56%	0.692
ภาระหนี้ (พันบาท)	0.03%	0.728
การเปลี่ยนแปลงของรายได้หลังโควิด (ร้อยละ)	-13.61	0.399
อาชีพ (กรณีฐาน:ว่างงาน)		
รับจ้างอิสระ/ฟรีแลนซ์	19.27%	0.444
ธุรกิจส่วนตัว	4.21%	0.839
พนักงานบริษัท	-5.02%	0.804
ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ	-1.88%	0.936
ระดับการศึกษา (กรณีฐาน:ต่ำกว่าปริญญาตรี)		
ปริญญาตรี	16.80%	0.269
ปริญญาโท	3.12%	0.846
ปริญญาเอก	18.28	0.65

ค่าสถิติที่สำคัญอื่นๆ จากแบบจำลอง Logit: N = 117, Prob > chi2 = 0.6839, Pseudo R2 = 0.0523

* p<0.1, ** p<0.05, *** p<0.01

² ในกรณีที่เป็นตัวแปรหุ่นอย่างอาชีพและระดับการศึกษา จะเป็นการเปรียบเทียบระหว่างตัวแปรดังกล่าวกับตัวแปรที่เป็นกรณีฐาน ตัวอย่างเช่น ลูกหนี้ที่มีอาชีพธุรกิจส่วนตัวมีโอกาสแตกต่างจากลูกหนี้ที่ว่างงานอย่างไร หรือลูกหนี้ที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรีมีโอกาสแตกต่างจากลูกหนี้ที่มีการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีอย่างไร

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างลูกหนี้มีจำนวนน้อย แนวร่วมฯ จึงไม่สามารถจำแนกได้ว่าการเข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วมมาตรการช่วยเหลือของลูกหนี้เป็นผลมาจากการตัดสินใจปฏิเสธของลูกหนี้เอง หรือถูกสถาบันการเงินปฏิเสธ

อนึ่ง การวิเคราะห์ค่าความน่าจะเป็นส่วนเพิ่มของแต่ละปัจจัย พบว่าอายุและภาระหนี้ที่เพิ่มขึ้นมีความเชื่อมโยงกับโอกาสที่มากขึ้นของการเข้าร่วมมาตรการของลูกหนี้ ขณะที่จำนวนเจ้าหนี้และการเปลี่ยนแปลงของรายได้ที่เพิ่มขึ้นมีความเชื่อมโยงกับโอกาสที่ลดลงของการเข้าร่วมมาตรการของลูกหนี้

ขณะที่ปัจจัยด้านอาชีพหากเทียบกับกรณีว่างงาน พบว่าลูกหนี้ที่มีอาชีพรับจ้างอิสระหรือฟรีแลนซ์ และธุรกิจส่วนตัวมีความเชื่อมโยงกับโอกาสที่จะเข้าร่วมมาตรการช่วยเหลือมากกว่ากรณีว่างงาน ส่วนอาชีพพนักงานบริษัทและข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจมีความเชื่อมโยงกับโอกาสที่จะเข้าร่วมมาตรการช่วยเหลือน้อยกว่ากรณีว่างงาน

สุดท้าย ปัจจัยด้านระดับการศึกษา พบว่าลูกหนี้ที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรีและปริญญาเอกมีความเชื่อมโยงกับโอกาสที่จะเข้าร่วมมาตรการช่วยเหลือ มากกว่ากรณีที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี ขณะที่ลูกหนี้ที่มีระดับการศึกษาระดับปริญญาโท มีความเชื่อมโยงกับโอกาสที่จะเข้าร่วมมาตรการช่วยเหลือมากกว่าเพียงเล็กน้อย

สำหรับแบบจำลองที่สองเกี่ยวกับประเภทของมาตรการที่สามารถช่วยเหลือลูกหนี้ในการบริหารจัดการหนี้ได้ (มาตรการที่ลูกหนี้คิดว่าสามารถช่วยเหลือการบริหารจัดการหนี้สินได้) พบว่ามาตรการพักชำระหนี้ทั้งเงินต้นและดอกเบี้ย การขยายเวลาชำระหนี้ และการลดอัตราดอกเบี้ย สามารถช่วยเหลือลูกหนี้ในการบริหารจัดการหนี้สินได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ร้อยละ 10 สำหรับ 2 มาตรการแรก และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ร้อยละ 5 สำหรับการลดอัตราดอกเบี้ย โดยการเข้าร่วมมาตรการแรกจะสามารถช่วยเหลือลูกหนี้ได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 25.8 เทียบกับกรณีที่ไม่ได้เข้าร่วม ขณะที่มาตรการที่ 2 และ 3 จะสามารถช่วยเหลือลูกหนี้ได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 17.1 และร้อยละ 20.6 ตามลำดับ

ถ้าหากเปรียบเทียบกับประเภทของมาตรการที่ลูกหนี้ได้เข้าร่วม จะพบว่ามีช่องว่างสำหรับการปรับปรุงอยู่พอสมควร กล่าวคือลูกหนี้ส่วนใหญ่ยังเข้าร่วมมาตรการที่ไม่สามารถช่วยเหลือลูกหนี้ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติอย่างมาตรการพักชำระเงินต้นและลดเงินผ่อน/ค่างวด ซึ่งมีลูกหนี้เข้าร่วมโครงการร้อยละ 43.7 และ 29.6 ของลูกหนี้ทั้งหมด ตามลำดับ ขณะที่มาตรการอย่างการขยายเวลาชำระหนี้และลดอัตราดอกเบี้ย ซึ่งสามารถช่วยเหลือลูกหนี้ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กลับมีลูกหนี้ได้เข้าร่วมจำนวนไม่มากที่ร้อยละ 14.1 และ 12.7 ตามลำดับ

ตารางที่ 11 มาตรการที่ลูกหนี้คิดว่าสามารถช่วยเหลือการบริหารจัดการหนี้สินได้

ตัวแปรตาม: ประเภทมาตรการ ช่วยเหลือลูกหนี้	ตัวแปรตาม: โอกาสที่มาตรการโดยรวมสามารถช่วยเหลือได้		สัดส่วนลูกหนี้ ที่เข้าร่วมมาตรการ (ร้อยละ)†
	ความน่าจะเป็นหรือโอกาสส่วนเพิ่ม หากลูกหนี้ได้เข้าร่วมมาตรการแต่ละประเภท	P-Value	
พักชำระหนี้ (ทั้งเงินต้นและดอกเบี้ย)	25.84% *	0.096	46.5%
พักชำระเงินต้น (จ่ายแต่ดอกเบี้ย)	22.48%	0.137	43.7%
ลดเงินผ่อน/ค่างวด	1.82%	0.889	29.6%
ขยายเวลาการชำระหนี้	17.10% *	0.082	14.1%
ลดอัตราดอกเบี้ย	20.60% **	0.010	12.7%
รวมหนี้หรือเปลี่ยนประเภทหนี้	-4.16%	0.862	5.6%

ค่าสถิติที่สำคัญอื่นๆ จากแบบจำลองโลจิสต์ (Logit Model): N = 66, Prob > chi2 = 0.4173, Pseudo R2 = 0.0828

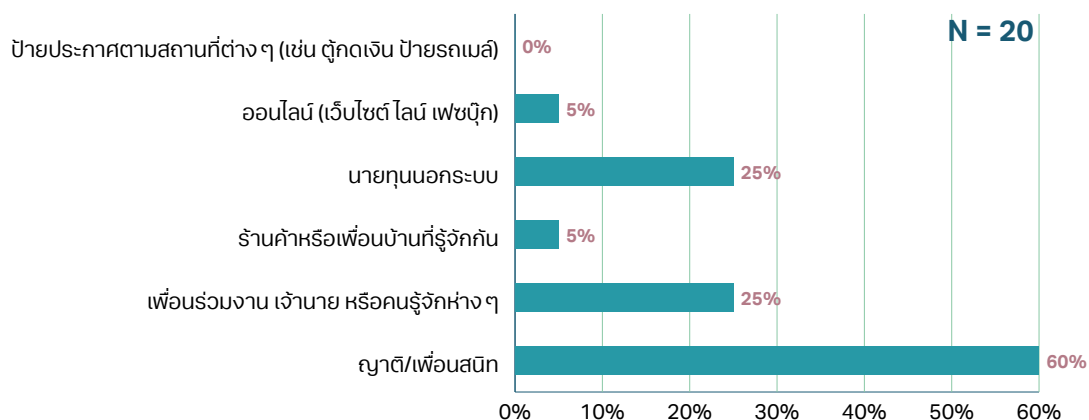
* p<0.10, ** p<0.05, *** p<0.01

† จากจำนวนลูกหนี้ทั้งหมด 71 คน

5

ภาระหนี้นอกระบบ ของลูกหนี้

สำหรับลูกหนี้ที่มีหนี้นอกระบบที่ยินดีเปิดเผยข้อมูล 20 คน พบว่าช่องทางในการกู้หนี้นอกระบบส่วนใหญ่มาจากญาติหรือเพื่อนสนิท (ร้อยละ 60 ของลูกหนี้นอกระบบทั้งหมด) รองลงมาคือ นายทุนนอกระบบ, เพื่อนร่วมงาน เจ้านาย หรือคนรู้จัก (กลุ่มละร้อยละ 25 ของลูกหนี้นอกระบบทั้งหมด) ขณะที่ช่องทางออนไลน์ หรือช่องทางร้านค้าหรือเพื่อนบ้านต่างๆ มีผู้ใช้ช่องทางนี้กลุ่มละร้อยละ 5 สุดท้ายในกลุ่มตัวอย่างของลูกหนี้ไม่มีลูกหนี้นอกระบบคนใดที่กู้เงินจากป้ายประกาศต่างๆ ตามเสาไฟฟ้าหรือตุ๊กตเงิน ฯลฯ ดังแสดงในรูปที่ 18

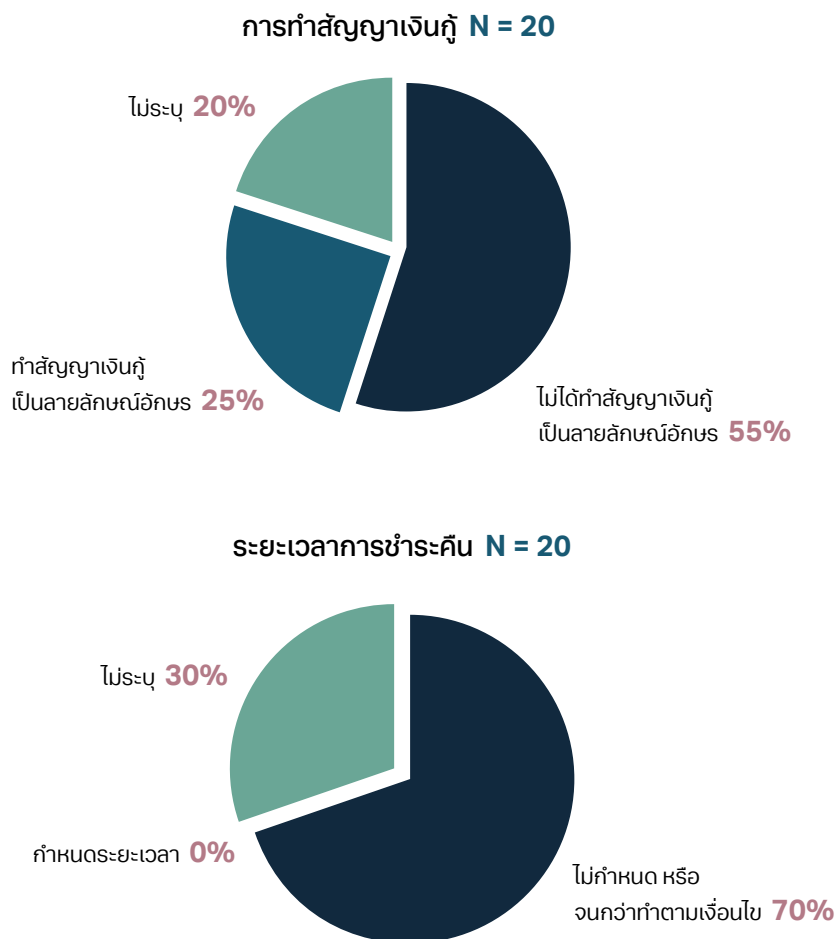

รูปที่ 18 ช่องทางการกู้เงินนอกระบบ (หน่วย: ร้อยละ)

ที่มา: แนวร่วมการเงินที่เป็นธรรมประเทศไทย, จากจำนวนลูกหนี้นอกระบบทั้งหมด 20 คน

ก่อนจะกู้เงินนอกระบบ เจ้าหนี้มักจะมีเงื่อนไขที่กำหนดให้ลูกหนี้ต้องทำตามก่อนการกู้เงิน โดยในกลุ่มตัวอย่างพบอยู่ 2 ประเภท ได้แก่ ต้องร่วมวงเปียแชร์ของนายทุนที่เป็นเจ้าหนี้ก่อน (ร้อยละ 10 ของลูกหนี้นอกระบบทั้งหมดที่ตอบแบบสำรวจ) และต้องทำสัญญาเงินกู้โดยยังไม่ระบุจำนวนเงินกู้ที่ชัดเจน (ร้อยละ 15 ของลูกหนี้นอกระบบ)

อย่างไรก็ดี ลูกหนี้ส่วนใหญ่ ร้อยละ 55 มิได้ทำสัญญาเงินกู้เป็นลายลักษณ์อักษร ลูกหนี้ร้อยละ 25 มีสัญญาเงินกู้ที่เป็นลายลักษณ์อักษร และลูกหนี้ร้อยละ 20 ไม่เปิดเผยข้อมูล ดังแสดงในรูปที่ 19 (รูปบน) สำหรับระยะเวลาชำระคืนหนี้นอกระบบ ลูกหนี้ทั้งหมดไม่มีการกำหนดระยะเวลา แต่จะกำหนดเป็นเงื่อนไขการชำระคืนแทน (โดยคิดเป็นร้อยละ 70 ของลูกหนี้นอกระบบทั้งหมด ขณะที่อีกร้อยละ 30 ไม่เปิดเผยข้อมูลเรื่องระยะเวลาการชำระคืนหนี้นอกระบบ) ดังแสดงในรูปที่ 19 (รูปล่าง) โดยรูปแบบการรับเงินมีทั้งแบบเงินสดและโอนเข้าบัญชีธนาคารหรือช่องทางออนไลน์อื่นๆ ในสัดส่วนที่ไม่ต่างกันมาก

รูปที่ 19 การทำสัญญาเงินกู้นอกระบบและระยะเวลา (หน่วย: ร้อยละ)
ที่มา: แนวร่วมการเงินที่เป็นธรรมประเทศไทย, จากจำนวนลูกหนี้นอกระบบทั้งหมด 20 คน

ด้านเงื่อนไขการชำระคืนหนี้ในระบบ จากกลุ่มตัวอย่างพบว่ามี 2 วิธี ได้แก่

1

ดอกลอย คือ ต้องจ่ายเฉพาะ ดอกเบี้ยตามงวดการชำระ หากต้องการชำระคืนเงินต้นจะ ต้องจ่ายเงินต้นทั้งหมดและ ดอกเบี้ยงวดสุดท้ายพร้อมกัน เท่านั้น (ร้อยละ 40 ของ ลูกหนี้ในระบบทั้งหมด)

2

ลัมเงินส่ง คือเจ้าหนี้จะหักเงินต้น และดอกเบี้ยพร้อมกันทุกงวด เช่น จ่ายทุกวันเป็นเวลา 24 วัน อย่างไรก็ตาม หากลูกหนี้ผิดนัดชำระ หนึ่งวันใด ลูกหนี้จะต้องเริ่มต้น จ่ายใหม่หรือต้องจ่ายเงินค่าปรับ เพิ่มขึ้น (ร้อยละ 60 ของ ลูกหนี้ในระบบทั้งหมด)

สำหรับวัตถุประสงค์ของการกู้หน้ในระบบ ลูกหนี้ระบบร้อยละ 65 ระบุว่าเงินส่วนใหญ่จะถูก นำมาใช้ในครัวเรือน รองลงมาร้อยละ 55 นำมาชำระหนี้อื่นที่ถึงเวลาชำระ ลูกหนี้ร้อยละ 25 นำมาโอนให้กับคนอื่นในครอบครัว และลูกหนี้ร้อยละ 20 นำมาลงทุนเพื่อหารายได้เสริม หรือใช้ ในการประกอบอาชีพ

สุดท้าย สำหรับภาระหนี้ในระบบ พบว่าลูกหนี้กู้หน้ในระบบเฉลี่ย 171,714.29 บาทต่อคน โดย ได้รับเงินจริงเฉลี่ย 118,600 บาทต่อคน มีงวดชำระเงินส่วนใหญ่เป็นรายเดือน เฉลี่ยเดือนละ 19,746.15 บาทต่อเดือน โดยเป็นภาระดอกเบี้ยเฉลี่ย 5,691.67 บาทต่อเดือน

6

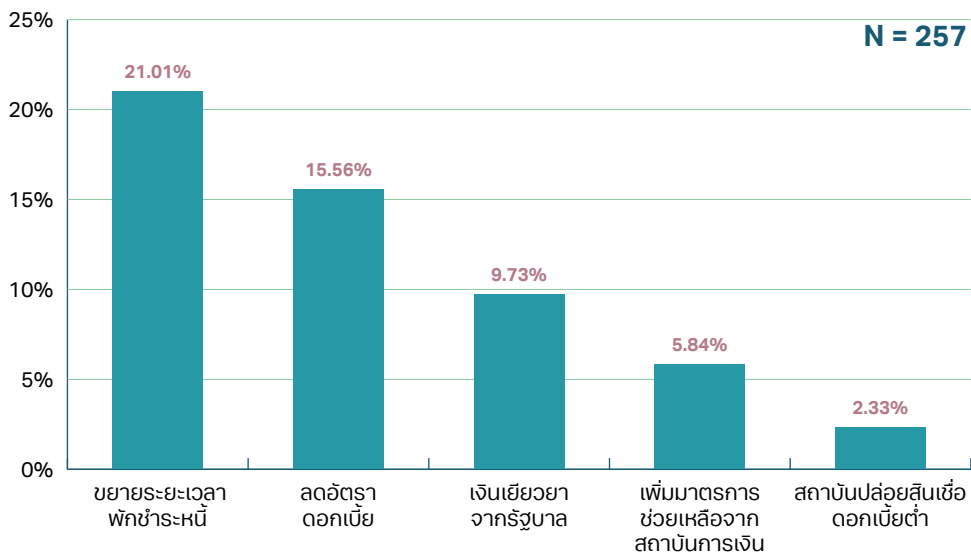
ข้อเสนอแนะของลูกหนี้ ถึงรูปแบบความช่วยเหลือและ มาตรการที่ต้องการเพิ่มเติม

จากการสำรวจ ลูกหนี้ได้ให้ข้อเสนอแนะที่หลากหลายถึงรูปแบบความช่วยเหลือและมาตรการที่ลูกหนี้ต้องการจากภาครัฐและสถาบันการเงิน โดยลูกหนี้ส่วนใหญ่ ร้อยละ 21.01 ต้องการให้สถาบันการเงินขยายระยะเวลาพักชำระหนี้มากที่สุด โดยสถาบันการเงินควรขยายระยะเวลาการพักชำระหนี้ต่อไปอีกเป็นระยะเวลาอย่างน้อย 6-12 เดือน หรือจนกว่าสถานการณ์การระบาดของโควิด-19 จะคลี่คลาย (ไม่มีการล็อกดาวน์ หรือประชาชนได้รับวัคซีนมากกว่ากึ่งหนึ่งของประเทศ) ซึ่งระหว่างการพักชำระหนี้ สถาบันการเงินจะต้องไม่คิดดอกเบี้ย จากนั้นเมื่อการพักชำระหนี้จบลง สถาบันการเงินควรปรับมาตรการให้ลูกหนี้ผ่อนชำระเพียงดอกเบี้ยเป็นระยะเวลาอย่างน้อย 12-36 เดือน ในอัตราดอกเบี้ยต่ำร้อยละ 2-5 ต่อปี เพื่อให้ลูกหนี้มีกำลังมากพอในการฟื้นคืนกิจการหรือธุรกิจของตนเอง ส่วนลูกหนี้ที่มีกำลังผ่อนชำระ สถาบันการเงินควรสร้างแรงจูงใจผ่านแคมเปญลดอัตราดอกเบี้ย เพื่อให้ลูกหนี้เร่งผ่อนชำระหนี้ให้หมดเร็วขึ้น นอกจากนี้ สถาบันการเงินควรขยายระยะเวลาการขอเข้าร่วมมาตรการการพักชำระหนี้ เพื่อให้เวลาลูกหนี้ได้ตัดสินใจอย่างถี่ถ้วนก่อนเข้ารับความช่วยเหลือตามมาตรการจากสถาบันการเงิน

ความต้องการของลูกหนี้ในลำดับรองลงมาคือ ร้อยละ 15.56 ต้องการให้สถาบันการเงินลดอัตราดอกเบี้ย โดยสถาบันการเงินควรลดอัตราดอกเบี้ยของสินเชื่อประเภทต่างๆ ลงมากกว่าครึ่งหนึ่งของดอกเบี้ยเดิม หรือปรับอัตราดอกเบี้ยให้เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจ โดยเฉพาะสินเชื่อที่อยู่

อาศัยที่มีสินทรัพย์ค้ำประกัน ควรลดอัตราดอกเบี้ยลงไม่เกินร้อยละ 3-4 ต่อปี หรือปรับอัตราดอกเบี้ยของสินเชื่อบ้านให้ใกล้เคียงกับสินเชื่อรถยนต์ เพื่อช่วยลดภาระการจ่ายดอกเบี้ยของลูกหนี้ให้น้อยและสามารถผ่อนชำระหมดได้ในระยะเวลาที่เร็วขึ้น และสถาบันการเงินควรรายงานการปรับลดอัตราดอกเบี้ยของลูกหนี้แก่เครดิตบูโร เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อประวัติของลูกหนี้ในอนาคต รวมถึงสถาบันการเงินต้องไม่ใช่ข้อมูลการเข้าร่วมมาตรการเป็นเงื่อนไขในการพิจารณาการขอสินเชื่อเพิ่มเติมของลูกหนี้

ลูกหนี้ร้อยละ 9.73 ยังคงต้องการเงินเยียวยาจากรัฐบาล โดยระบุว่ารัฐบาลจำเป็นต้องให้เงินช่วยเหลือและเยียวยาแก่ประชาชนอย่างเร่งด่วนโดยไม่มีเงื่อนไขหรือขั้นตอนที่ยุ่งยาก รัฐบาลควรให้ความสำคัญกับธุรกิจขนาดเล็ก (SMEs) ที่มีอยู่เป็นจำนวนมากในประเทศไทย และถือเป็นกิจการที่กำลังช่วยแบกรับเศรษฐกิจของประเทศเช่นกัน รวมถึงรัฐบาลควรกำหนดนโยบายลดค่าน้ำ ค่าไฟ ลดการจกเก็บภาษีเงินได้ และลดภาระเงินต้นจากการกู้ยืมเงินจากกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา (กยศ.) นอกจากนี้ ยังต้องการให้รัฐบาลสนับสนุนเงินแก่แรงงานหรือลูกจ้าง โดยอาจใช้นโยบายการประกันรายได้ลูกจ้าง เพื่อกระตุ้นผู้ประกอบการให้เกิดการจ้างงานมากขึ้น

รูปที่ 20 สัดส่วนข้อเสนอแนะถึงรูปแบบความช่วยเหลือและมาตรการที่ต้องการเพิ่มเติมของลูกหนี้ (หน่วย: ร้อยละของลูกหนี้ทั้งหมด)

ลูกหนี้ร้อยละ 5.84 ต้องการให้สถาบันการเงินปรับปรุงมาตรการการชำระหนี้ โดยระบุว่าสถาบันการเงินควรเพิ่มมาตรการรีไฟแนนซ์เพื่อลดอัตราดอกเบี้ยแก่ลูกหนี้โดยอัตโนมัติ และไม่ควรปล่อยให้ลูกหนี้ต้องเผชิญกับอัตราดอกเบี้ยแบบลอยตัว แต่สำหรับลูกหนี้บางรายต้องการให้สถาบันการเงินเพิ่มมาตรการปรับโครงสร้างหนี้หรือรวมหนี้เป็นก้อนเดียวแล้วผ่อนชำระต่องวดในอัตราดอกเบี้ยต่ำ หรือลูกหนี้บางรายระบุว่าสถาบันการเงินควรเพิ่มมาตรการลดการผ่อนชำระหนี้ต้องงวด

ลงครึ่งหนึ่งจนกว่าจะผ่านพ้นวิกฤติโควิด-19 นอกจากนี้ ยังมองว่าสถาบันการเงินควรลดเงื่อนไขในการพิจารณาช่วยเหลือลูกหนี้แต่ละราย เพื่อให้ช่วยเหลือลูกหนี้ของสถาบันการเงินได้มากที่สุด

ลูกหนี้บางส่วน ร้อยละ 2.33 ต้องการให้สถาบันการเงินปล่อยสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำหรือเพิ่มวงเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ เพื่อให้กิจการหรือธุรกิจยังคงดำเนินกิจการต่อไปได้ หรือลูกหนี้บางรายต้องการกู้เงินเพื่อนำไปชำระหนี้สินนอกระบบ

ทั้งนี้ แม้ลูกหนี้ส่วนใหญ่คาดหวังการขยายระยะเวลาพักชำระหนี้จากสถาบันการเงิน แต่ลูกหนี้แต่ละรายยังคงคาดหวังให้รัฐบาลมีบทบาทสำคัญในการแบ่งเบาภาระของลูกหนี้ เช่น ออกนโยบายช่วยเหลือเยียวยาสำหรับคนเป็นหนี้ มีส่วนช่วยในการเจรจากับธนาคาร เป็นต้น สำหรับบทบาทของธนาคารแห่งประเทศไทย (ธปท.) ลูกหนี้คาดหวังให้ออกมาตรการสนับสนุนให้ผู้มีสินเชื่อในสถานะปกติสามารถปรับโครงสร้างหนี้ในอัตราดอกเบี้ยต่ำ ก่อนที่จะกลายเป็นหนี้เสีย (NPL) รวมถึงหากลูกหนี้ที่เป็นหนี้เสีย จำเป็นต้องเข้าร่วมโครงการคลินิกแก้หนี้หรือทางด่วนแก้หนี้ ก็ควรกำหนดเงื่อนไขการพิจารณาโดยเฉพาะเงื่อนไขดอกเบี้ยและค่างวดที่เหมาะสม เพื่อให้ลูกหนี้สามารถผ่อนชำระได้จริงในวิกฤติครั้งนี้

7

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย จากแนวร่วมการเงินที่เป็นธรรมประเทศไทย

สำหรับข้อเสนอแนะของลูกหนี้ที่ตอบแบบสำรวจต่อรัฐบาลและ ธปท. ที่สรุปในส่วนที่แล้ว แนวร่วมฯ เห็นว่า ธปท. และรัฐบาลควรนำข้อเสนอแนะดังกล่าวไปพิจารณาเพื่อปรับปรุงมาตรการช่วยเหลืออย่างเร่งด่วน โดยเฉพาะการขยายระยะเวลามาตรการพักชำระหนี้ การปล่อยสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำ และมาตรการเยียวยาที่มีประสิทธิภาพจากรัฐบาล

เมื่อพิจารณาลักษณะของลูกหนี้ที่ประสบปัญหาในช่วงโควิด-19 ผลการตอบแบบสำรวจ ประกอบกับผลการวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติก (Logistic Regression) แนวร่วมฯ มีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อ ธปท. ดังต่อไปนี้

❶ ควรมีการสำรวจความคิดเห็นของลูกหนี้ เพื่อปรับปรุงมาตรการให้ตรงจุดมากขึ้น และแก้ไขอุปสรรคของลูกหนี้ที่เข้าไม่ถึงมาตรการบรรเทาภาระหนี้

ผลการสำรวจของแนวร่วมฯ พบว่ามีลูกหนี้เพียงร้อยละ 15 ที่คิดว่ามาตรการบรรเทาภาระหนี้ช่วยให้สามารถบริหารจัดการภาระหนี้สินได้ ที่เหลืออีกร้อยละ 85 ต้องการมาตรการเพิ่มเติม นอกจากนี้ จากจำนวนลูกหนี้ที่ไม่ได้เข้ามาตรการกับสถาบันการเงิน 121 คน ส่วนใหญ่ในจำนวนนี้คือ 64 คน (ร้อยละ 53) ปฏิเสธการเข้าร่วมมาตรการ โดยสาเหตุที่ลูกหนี้ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 73.4) ระบุคือ ไม่ต้องการรับภาระหนี้สินที่เพิ่มขึ้นภายหลังจบมาตรการ และมีลูกหนี้ร้อยละ 31.3 ไม่เข้าร่วมมาตรการเนื่องจากคิดว่าการเข้าร่วมมาตรการช่วยบรรเทาภาระหนี้สินเพียงชั่วคราวเท่านั้น สำหรับลูกหนี้ที่ถูกสถาบันการเงินปฏิเสธ พบว่าลูกหนี้ร้อยละ 40 ถูกปฏิเสธเนื่องจากสภาวะของลูกหนี้ไม่ตรงตามเงื่อนไขที่จะได้รับการช่วยเหลือ และลูกหนี้ร้อยละ 26.7 ถูกปฏิเสธโดยที่สถาบันการเงินมิได้ระบุเหตุผลใดๆ

ผลจากการวิเคราะห์ตามแบบจำลองโลจิต (Logit Model) เกี่ยวกับประเภทของมาตรการที่ได้เข้าร่วมซึ่งสามารถช่วยเหลือลูกหนี้ในการบริหารจัดการหนี้ได้ พบว่าลูกหนี้ส่วนใหญ่ยังเข้าร่วมมาตรการที่ไม่สามารถช่วยเหลือลูกหนี้ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อย่างมาตรการพักชำระเงินต้นและลดเงินผ่อน/ค่างวด ซึ่งมีลูกหนี้เข้าร่วมโครงการร้อยละ 43.7 และ 29.6 ของลูกหนี้ทั้งหมด ตามลำดับ ขณะที่มาตรการอย่างการขยายเวลาชำระหนี้และลดอัตราดอกเบี้ย ซึ่งสามารถช่วยเหลือลูกหนี้ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กลับมีลูกหนี้เข้าร่วมจำนวนไม่มาก ที่ร้อยละ 14.1 และ 12.7 ตามลำดับ

ด้วยเหตุนี้ แนวร่วมฯ จึงเสนอว่า ธปท. ควรมีการสำรวจความคิดเห็นของลูกหนี้อย่างน้อยรายไตรมาส โดยเฉพาะในประเด็นอุปสรรคของการเข้าถึงมาตรการบรรเทาภาระหนี้ และลักษณะที่มาตรการยังไม่ตอบโจทย์ของลูกหนี้อย่างเพียงพอ

๒ เสนอรัฐบาลให้มีการเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบอย่างตรงจุด

จากข้อเท็จจริงที่ปรากฏว่าลูกหนี้จำนวนมากมีปัญหาการชำระหนี้ในช่วงวิกฤติโควิด-19 เนื่องจากมีรายได้ไม่พอจ่ายหนี้ ลำพังการปรับโครงสร้างหนี้และมาตรการบรรเทาภาระหนี้อื่นๆ ของ ธปท. จึงเป็นเพียงการแก้ปัญหาเพียงด้านเดียวเท่านั้น ธปท. ควรเสนอรัฐบาลให้เยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากมาตรการต่างๆ ของรัฐ เช่น มาตรการล็อกดาวน์ สั่งปิดร้านอาหาร ฯลฯ อย่างเป็นธรรมและเพียงพอ เนื่องจากรายได้ที่ขาดหายไปจากมาตรการของรัฐย่อมเพิ่มแรงกดดันให้ลูกหนี้ต้องกู้ยืมเงินเพิ่มเติมเพื่อมาใช้จ่ายประทังชีวิต และการออกมาตรการสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำต่างๆ ก็มีใช้การแก้ปัญหาที่ตรงจุด การแก้ปัญหาที่ตรงจุดคือการชดเชยรายได้ที่ขาดหายไปด้วยการเยียวยาเท่านั้น

๓ พิจารณายกเลิกเพดานอัตราดอกเบี้ยทุกชนิด เน้นการกำกับดูแลการให้บริการที่เป็นธรรม (Market Conduct)

การบัญญัติเพดานอัตราดอกเบี้ยอาจมองอย่างผิวเผินได้ว่าเป็นการแบ่งเบาภาระของลูกหนี้ แต่ในความเป็นจริง เพดานดอกเบี้ยส่งผลให้ผู้ให้บริการทางการเงินขาดแรงจูงใจที่จะคิดค้นนวัตกรรมใหม่ๆ และออกแบบผลิตภัณฑ์ทางการเงินที่ตอบโจทย์ผู้บริโภค รวมถึงอาจส่งผลเป็นการกีดกันผู้บริโภคบางส่วนจากการเข้าถึงบริการทางการเงิน เนื่องจากเพดานดอกเบี้ยกลายเป็น “อัตราตลาด” โดยปริยาย ผู้ให้บริการทุกรายมีแรงจูงใจที่จะคิดดอกเบี้ยในอัตราเพดานเท่ากันหมด และหาทางแสวงรายได้เพิ่มผ่านการกำหนดอัตราค่าธรรมเนียมต่างๆ แทน

ด้วยเหตุนี้ แนวร่วมฯ จึงเสนอให้ ธปท. พิจารณายกเลิกเพดานอัตราดอกเบี้ยทุกชนิด โดยถ้าหากผลิตภัณฑ์ทางการเงินชนิดใดมีลักษณะตลาดผู้ให้บริการน้อยราย (oligopoly) ธปท. ก็ควรมุ่งเน้นไปที่การเพิ่มระดับการแข่งขันด้วย เพื่อจูงใจให้ผู้ให้บริการแข่งขันกันคิดค้นนวัตกรรมใหม่ๆ เพื่อลดต้นทุนการให้บริการ อันจะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริโภคในท้ายที่สุด และหลังจากที่ปล่อยให้อัตราดอกเบี้ยเป็นไปตามกลไกตลาดแล้ว ธปท. ควรหันไปมุ่งเน้นการกำกับดูแลการให้บริการที่เป็นธรรม

(market conduct) แทน เช่น กำหนดความรับผิดชอบ (accountability) ของผู้ให้บริการที่เข้มงวดมากขึ้น และปรับปรุงแนวทางการปล่อยสินเชื่ออย่างรับผิดชอบ (responsible lending guidelines)

4 จัดตั้งกลไกไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนอกศาล (Alternative Dispute Resolution: ADR)

ก่อนที่ธนาคารแห่งประเทศไทย (ธปท.) ร่วมกับสมาคมธนาคารไทย จะประกาศมาตรการให้ความช่วยเหลือลูกหนี้ที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 แนวร่วมฯ พบจากผลการสำรวจว่า ลูกหนี้ส่วนใหญ่ไม่เคยเจรจาปรับโครงสร้างหนี้กับสถาบันการเงินมาก่อน โดยคิดเป็นร้อยละ 61 ของสัญญาสินเชื่อของลูกหนี้ทั้งหมด มีลูกหนี้เพียงร้อยละ 20 ของสัญญาสินเชื่อทั้งหมดเท่านั้นที่เคยเจรจาปรับโครงสร้างหนี้กับสถาบันการเงินมาก่อน

ด้วยเหตุที่ลูกหนี้ส่วนใหญ่ขาดประสบการณ์ในการเจรจากับเจ้าหนี้ ลูกหนี้จึงตกเป็นฝ่ายเสียเปรียบในการเจรจาปรับโครงสร้างหนี้กับเจ้าหนี้ และเมื่อเกิดข้อพิพาทขึ้น เจ้าหนี้ก็ขาดแรงจูงใจในการเข้าร่วมกระบวนการไกล่เกลี่ย เนื่องจากรู้ดีว่าสุดท้ายสามารถสั่งฟ้องลูกหนี้ในคดีล้มละลายได้ ในขณะที่ลูกหนี้ไม่มีสิทธิเริ่มกระบวนการฟื้นฟู/ล้มละลายด้วยตัวเองแต่อย่างใด เนื่องจากไทยยังไม่มีกฎหมายล้มละลายส่วนบุคคล (ดูหัวข้อถัดไป)

ในระยะสั้น ธปท. สามารถรับบทบาทเป็นผู้ไกล่เกลี่ยชั่วคราว (ดังที่ ธปท. ได้ก่อตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยและจัดทำข้อตกลงร่วมกับศาลมาแล้ว) แต่กลไกเช่นนี้มีใช้กลไกที่ยั่งยืนในระยะยาว แนวร่วมฯ เห็นว่า ธปท. ควรผลักดันกลไกไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางเลือก (alternative dispute resolution: ADR) หลากรูปแบบ ซึ่งเป็นที่นิยมในหลายประเทศ เนื่องจากเป็นวิธีการที่ช่วยยกระดับกระบวนการให้การคุ้มครองผู้บริโภคทางการเงินในด้านการเยียวยาจากข้อพิพาทโดยการหาคนกลางที่มีความน่าเชื่อถือ (third party) มาทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยและตัดสินข้อพิพาทที่เกิดขึ้นระหว่างผู้ใช้บริการและสถาบันการเงิน โดยจากการสำรวจของธนาคารโลกเกี่ยวกับโครงสร้างของ ADR ทางการเงินทั่วโลก พบว่ากว่าร้อยละ 70 มีสถานะเป็นหน่วยงานอิสระภายใต้หน่วยงานกำกับดูแลคุ้มครองผู้บริโภคทางการเงิน (ร้อยละ 46) และเป็นองค์กรอิสระภายใต้กฎหมายโดยที่ตรงรายงานตรงต่อรัฐสภาหรือรัฐบาล (ร้อยละ 22) นอกจากนี้ ADR ในบางประเทศใช้โครงสร้างอันเกิดจากการสนับสนุนด้านทรัพยากรจากอุตสาหกรรมการเงินเอง (industry-based ADR)

โดยหลักการ ADR ทางการเงินส่วนใหญ่จะมีกระบวนการไกล่เกลี่ยตามแนวทางที่ช่วยให้ “ผู้ยื่นคำร้อง” (ในที่นี้คือผู้ใช้บริการทางการเงิน) สามารถดำเนินการเพื่อบรรลุข้อตกลงในการเจรจาต่อรองกับคู่กรณี (ในที่นี้คือสถาบันการเงิน) โดยหวังผลให้ได้ข้อตกลงร่วมกัน (negotiated settlement) กระบวนการเช่นนี้ภาษาทางกฎหมายเรียกว่า “mediation” ซึ่งจะแตกต่างจากกระบวนการ ADR ที่ใช้ในวงการทั่วไปที่มักใช้กระบวนการแบบ “arbitration” ที่เน้นหาข้อสรุปที่มีผลทางกฎหมายเป็นสำคัญ

ประโยชน์ของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจะช่วยลดช่องว่างทางการกำกับดูแล โดยเพิ่มศักยภาพแก่ผู้ใช้บริการ ด้วยการสร้างกระบวนการที่โปร่งใส มีประสิทธิภาพ และช่วยลดต้นทุนในการตัดสินข้อพิพาททางการเงินอย่างมีนัยสำคัญ ดังนั้น ADR จึงเริ่มเป็นที่นิยมในหลายประเทศ แต่ยังไม่มีการดำเนินการในประเทศไทย

สำหรับโครงสร้างของกลไก ADR ในประเทศไทย ธปท. สามารถพิจารณาจากหลากหลายรูปแบบ ตั้งแต่ 1) หน่วยงานอิสระ 2) องค์กรอิสระภายใต้ภาครัฐ 3) องค์กรจัดตั้งโดยสมาพันธ์วิชาชีพ และ 4) หน่วยงานภายใต้องค์กรที่ดูแลคุ้มครองผู้บริโภคทางการเงิน ดังตัวอย่างจากต่างประเทศในตารางต่อไปนี้

ประเทศ	ชื่อกาโอ ADR	โครงสร้าง	เงื่อนไข
ออสเตรเลีย	ADR service	Independent Financial ADRs ที่ได้รับใบอนุญาตจาก ASIC	ความเสียหายไม่เกิน AUD 5,000
สหราชอาณาจักร	Financial Ombudsman Service	Independent ADR เป็นองค์กรอิสระ รายงานต่อรัฐสภาอังกฤษ	n.a.
สหรัฐอเมริกา	FINRA's Ombudsman หน่วยงานของ Financial Industry Regulatory Authority (FINRA)	Industry-based ADR จัดตั้งโดยสมาพันธ์วิชาชีพทางการเงิน FINRA ซึ่งเป็นหน่วยงานแบบกำกับดูแลตนเอง (self-regulatory organization: SRO)	n.a.
ญี่ปุ่น	Financial ADRs แยกตามรายผลิตภัณฑ์ทางการเงิน	Industry-based ADR จัดตั้งตามกฎหมายโดยได้รับการสนับสนุนทางการเงินจากสมาพันธ์วิชาชีพ	n.a.
เกาหลี	Financial Dispute Conciliation Committee	ADR within supervisory agency หน่วยงานภายใต้ Financial Supervisory Commission (FSC)	n.a.
ฮ่องกง	Financial Dispute Resolution Scheme (FDRS)	Independent Financial ADRs ที่ได้รับใบอนุญาตจาก HKMA	ความเสียหายไม่เกิน HKD 500,000
มาเลเซีย	Banking Mediation Bureau (BMB)	ADR within supervisory agency หน่วยงานภายใต้ธนาคารกลางแห่งมาเลเซีย (Bank Negara) โดยได้รับการสนับสนุนทางการเงินจากสมาพันธ์วิชาชีพ	ความเสียหายไม่เกิน MYR 100,000

ที่มา: รายงาน "นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ทางการเงินที่รับผิดชอบสำหรับลูกค้ารายย่อย" (2561) โดย สฤณี อาชวานันทกุล และ อมรรัตน์ จินจารักษ์³

³ เข้าถึงได้จาก <https://issuu.com/salforest/docs/consumer-innovation-final-report>

5 ผลักดันกฎหมายล้มละลายโดยสมัครใจสำหรับบุคคลธรรมดา

เนื่องจากภาวะวิกฤติโควิด-19 ส่งผลให้ลูกหนี้รายย่อยจำนวนมากมีหนี้สินล้นพ้นตัว แต่ไม่สามารถยื่นล้มละลายด้วยตัวเองได้ เนื่องจากกฎหมายล้มละลายของไทยยังไม่เปิดช่องให้ลูกหนี้รายย่อยมีสิทธิยื่นล้มละลายโดยสมัครใจ แตกต่างจากนิติบุคคลที่มีสิทธิยื่นล้มละลายโดยสมัครใจได้ (กระบวนการฟื้นฟูกิจการ)

แนวร่วมฯ เห็นว่า ธปท. ควรผลักดันให้รัฐออกกฎหมายล้มละลายโดยสมัครใจสำหรับบุคคลธรรมดา ในฐานะ “เครื่องมือพื้นฐาน” ที่จำเป็นต่อการรับมือกับวิกฤติหนี้รายย่อย เพราะนอกจากจะเป็นการรับประกัน “สิทธิพื้นฐาน” ในการมี “ชีวิตใหม่” หลังโควิด-19 (อันเป็นวิกฤติที่ทำให้สูญเสียความสามารถในการชำระหนี้ ทั้งที่ไม่ใช่ความผิดของลูกหนี้) แล้ว ยังเป็นวิธีรับมือกับวิกฤติที่มีประสิทธิภาพกว่าการปล่อยให้เจ้าหนี้นับพันล้มละลายฝ่ายเดียว อีกทั้งยังทำให้ลูกหนี้รายย่อยมีสิทธิทัดเทียมกับลูกหนี้บริษัท ซึ่งได้รับสิทธิในการยื่นล้มละลายโดยสมัครใจ (ยื่นขอฟื้นฟูกิจการ) มากกว่าสองทศวรรษแล้ว นับตั้งแต่เมื่อเกิดวิกฤติต้มยำกุ้ง พ.ศ. 2540

นอกจากนี้ การเพิ่มสิทธิให้ลูกหนี้รายย่อยยื่นล้มละลายโดยสมัครใจ ยังเป็นโอกาสให้รัฐและ ธปท. สามารถยกระดับการให้ความรู้ทางการเงินในไทยอย่างเป็นระบบ เพราะสามารถกำหนดให้ลูกหนี้ที่ใช้ช่องทางนี้ต้องเข้ารับการอบรมและปรึกษาหารือระหว่างทำแผนฟื้นฟู อีกทั้งยังจะเปิดโอกาสให้มีการรวบรวมข้อมูลหนี้รายย่อยอย่างเป็นระบบเป็นครั้งแรก เนื่องจากลูกหนี้ที่ยื่นล้มละลายโดยสมัครใจจะต้องเปิดเผยหนี้สินและทรัพย์สินทั้งหมดของตัวเองต่อศาล รวมถึงหนี้นอกระบบ เพื่อขอคุ้มครอง

การได้เห็นข้อมูลหนี้สินและทรัพย์สินที่ครบถ้วนย่อมเป็นประโยชน์ต่อทั้งตัวลูกหนี้เองและเจ้าหนี้ด้วย เจ้าหนี้จะสามารถประเมินความสามารถในการชำระหนี้ในอนาคตของลูกหนี้ได้อย่างเที่ยงตรงและสอดคล้องกับความจริงมากขึ้น จากเมื่อก่อนที่เจ้าหนี้อย่างมากก็มีเพียงข้อมูลหนี้ในระบบจากเครดิตบูโร ไม่อาจล่วงรู้ได้ว่าลูกหนี้มีหนี้นอกระบบจำนวนเท่าไรและมีเจ้าหนี้กี่ราย

ทั้งนี้ แนวร่วมฯ เห็นว่าในการออกกฎหมายดังกล่าว การนิรโทษกรรมเจ้าหนี้นอกระบบน่าจะเป็นขั้นตอนที่จำเป็น เพื่อให้สามารถรับมือกับปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพและครอบคลุมหนี้ทุกรูปแบบ

สำหรับลูกหนี้ที่มีหนี้สินล้นพ้นตัว แต่ยอดหนี้ทั้งหมดมีจำนวนไม่มาก (เช่น หลักแสนหรือหลักหมื่นบาท) และพิสูจน์ได้ชัดว่าเหลือทรัพย์สินติดตัวน้อยมาก (เช่น ไม่มีบ้านส่วนตัว มีทรัพย์สินทั้งหมดมูลค่าไม่ถึงหนึ่งหมื่นบาท) เราอาจพิจารณาใช้กลไก “คำสั่งพักหนี้” (debt relief order) คล้ายกับแบบที่ใช้ในอังกฤษ เพื่อประหยัดทรัพยากรและป้องกันคดีรททศาล กลไกนี้ให้ผู้ที่เข้าข่าย (ซึ่งต้องผ่านการรับรองโดยผู้เชี่ยวชาญหรือองค์กรตรวจสอบ) สามารถขอยื่นยกเว้นไม่ต้องชำระหนี้หนี้ตามติดต่อกัน 12 เดือน จากนั้นถ้าหากสถานการณ์ทางการเงินยังไม่กระเตื้อง เจ้าหนี้ต้องตัดหนี้สูญ

ทั้งจำนวน เพราะถือว่าลูกหนี้ไร้ซึ่งความสามารถใดๆ แล้วที่จะชำระหนี้ แต่ในฐานะผู้ด้อยโอกาส ก็สมควรมี “ชีวิตใหม่” เช่นกัน

สำหรับข้อกังวลที่ว่า กฎหมายล้มละลายโดยสมัครใจสำหรับบุคคลธรรมดาอาจส่งผลให้ดอกเบี้ยสินเชื่อแพงขึ้น และมีความเสี่ยงที่จะเกิดปัญหาจริยวัติ แนวร่วมฯ เห็นว่าประเทศไทยมีกฎหมายล้มละลายโดยสมัครใจสำหรับนิติบุคคล (ยื่นขอฟื้นฟูกิจการ) มานานกว่าสองทศวรรษแล้ว ไม่ปรากฏว่ากฎหมายนี้ส่งผลให้ต้นทุนทางการเงินสูงขึ้นแต่อย่างใด ในทางตรงกันข้าม การให้สิทธิลูกหนี้ที่มีหนี้สินล้นพ้นตัวได้มี “ชีวิตใหม่” หลายกรณีเป็นประโยชน์แก่เจ้าหนี้ด้วย เพราะเมื่อลูกหนี้พ้นตัวได้แล้วก็จะกลับมาชำระหนี้ได้ อย่างน้อยก็บางส่วน แทนที่เจ้าหนี้จะต้องตัดหนี้สูญหรือยึดหลักประกันไปปล้นราคาตลาดว่าจะขายได้คุ้มทุนหรือไม่ ซึ่งตรงกับประสบการณ์ของนานาประเทศที่คุ้มครองสิทธิของลูกหนี้

ส่วนการป้องกันปัญหาจริยวัติ ทำได้ด้วยการกำหนดเกณฑ์ของลูกหนี้ที่จะเข้าข่ายขอยื่นล้มละลายโดยสมัครใจอย่างชัดเจน และกำหนดบทลงโทษในกรณีที่เจ้าหนี้สินและทรัพย์สินเป็นเท็จ

๕ ออกวงเงินเครดิตสำหรับผู้มีรายได้น้อย สำหรับแก้ปัญหาระยะสั้น และจัดตั้งทะเบียนหลักประกันแห่งชาติ (National Collateral Registry) สำหรับแก้ปัญหาระยะยาว

เนื่องจากยังคงมีอุปสรรคในการเข้าถึงสินเชื่อที่เป็นธรรม โดยเฉพาะลูกหนี้รายย่อยที่มีรายได้น้อย ดังนั้น กระทรวงการคลังอาจกำหนด “วงเงินเครดิต” สำหรับผู้มีรายได้น้อย วงเงินคนละ 5,000–10,000 บาท โดยคิดอัตราดอกเบี้ยต่ำ เพื่อช่วยผ่อนหนักเป็นเบาและหลีกเลี่ยงความเสี่ยงที่จะเพิ่มภาระจากหนี้นอกระบบ

สำหรับการขยายการเข้าถึงบริการทางการเงินในระยะยาว แนวร่วมฯ เห็นว่า ธปท. ควรจัดตั้งทะเบียนหลักประกันแห่งชาติ (National Collateral Registry: NCR) ร่วมกับกระทรวงพาณิชย์ อันเป็นนวัตกรรมทางการเงินที่ยังไม่เคยใช้ในประเทศไทย บรรษัทเงินทุนระหว่างประเทศ (IFC) ในเครือธนาคารโลก (World Bank) ส่งเสริมมานานนับทศวรรษ ทะเบียนนี้เป็นระบบซอฟต์แวร์บนเว็บไซต์ โดยปกติเจ้าภาพจะเป็นธนาคารกลางของประเทศนั้นๆ ใช้เพื่อบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับสังหาริมทรัพย์ (สินทรัพย์ที่เคลื่อนย้ายได้ เช่น ิว ควาย คอมพิวเตอร์ รถไถ ฯลฯ) ที่ใช้เป็นหลักประกันเงินกู้ โดยไม่ต้องส่งมอบทรัพย์สินให้กับเจ้าหนี้ ซอฟต์แวร์ของระบบทะเบียนจะกำหนดหมายเลขทะเบียน วันเวลาที่เจ้าหนี้ยื่นจดทะเบียนรายการทางการเงิน (financial statement) ที่ระบุสิทธิในทรัพย์สินนั้นๆ โดยอัตโนมัติ ลำดับความสำคัญของเจ้าหนี้ที่อ้างสิทธิในหลักประกันเดียวกันจะถูกจัดตามวันเวลาที่บันทึกไว้ เจ้าหนี้ที่ลงทะเบียนก่อนมีสิทธิเหนือกว่า

ระบบนี้ปัจจุบันหลายประเทศใช้เทคโนโลยีบล็อกเชน (blockchain) รับรองความปลอดภัยและความ “แท้” (authentic) ของข้อมูล ด้วยความที่ระบบนี้อยู่บนเว็บไซต์ ใครๆ ก็เข้าถึงได้จากออนไลน์โดยไม่ต้องเสียเวลาเดินทางไปจดทะเบียน ทุกฝ่ายจึงประหยัดเวลาและทรัพยากรได้มาก

จัดพิมพ์โดย

แนวร่วมการเงินที่เป็นธรรมประเทศไทย
Fair Finance Thailand

www.fairfinancethailand.org
Fair Finance Thailand

บริษัทป่าสาละ จำกัด 2 สุขุมวิท ซอย 43 แขวงคลองตันเหนือ เขตวัฒนา กรุงเทพฯ 10110
อีเมล info@salforest.com; โทรศัพท์ 02 258 7383